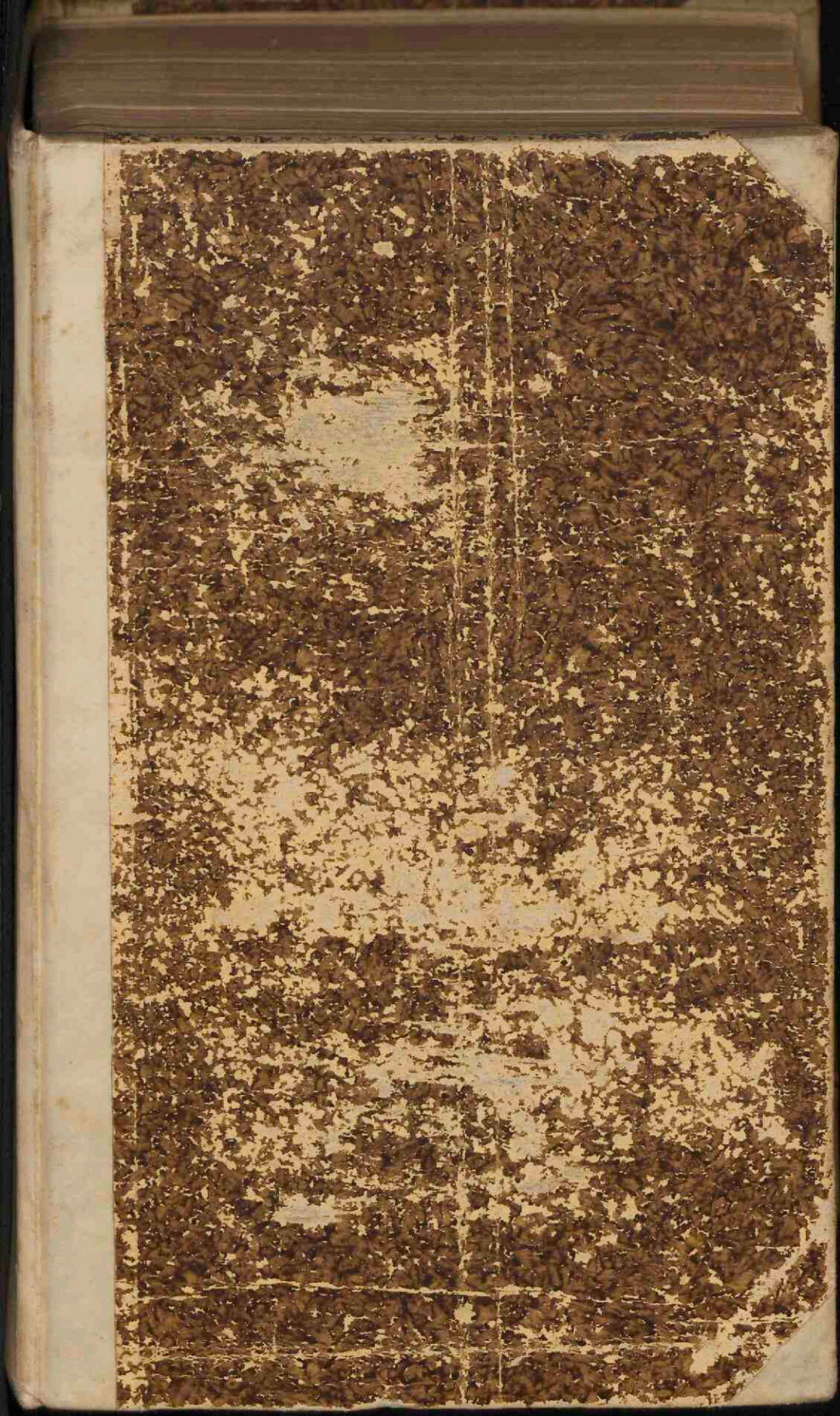

**M. Acci Plauti Mostellaria : editionis Bipontinae novissime
recognitae et emendatae anni MDCCLXXXVIII cum codice
manuscripto Leidensi collata**

<https://hdl.handle.net/1874/325713>

Doctrina Miscell.

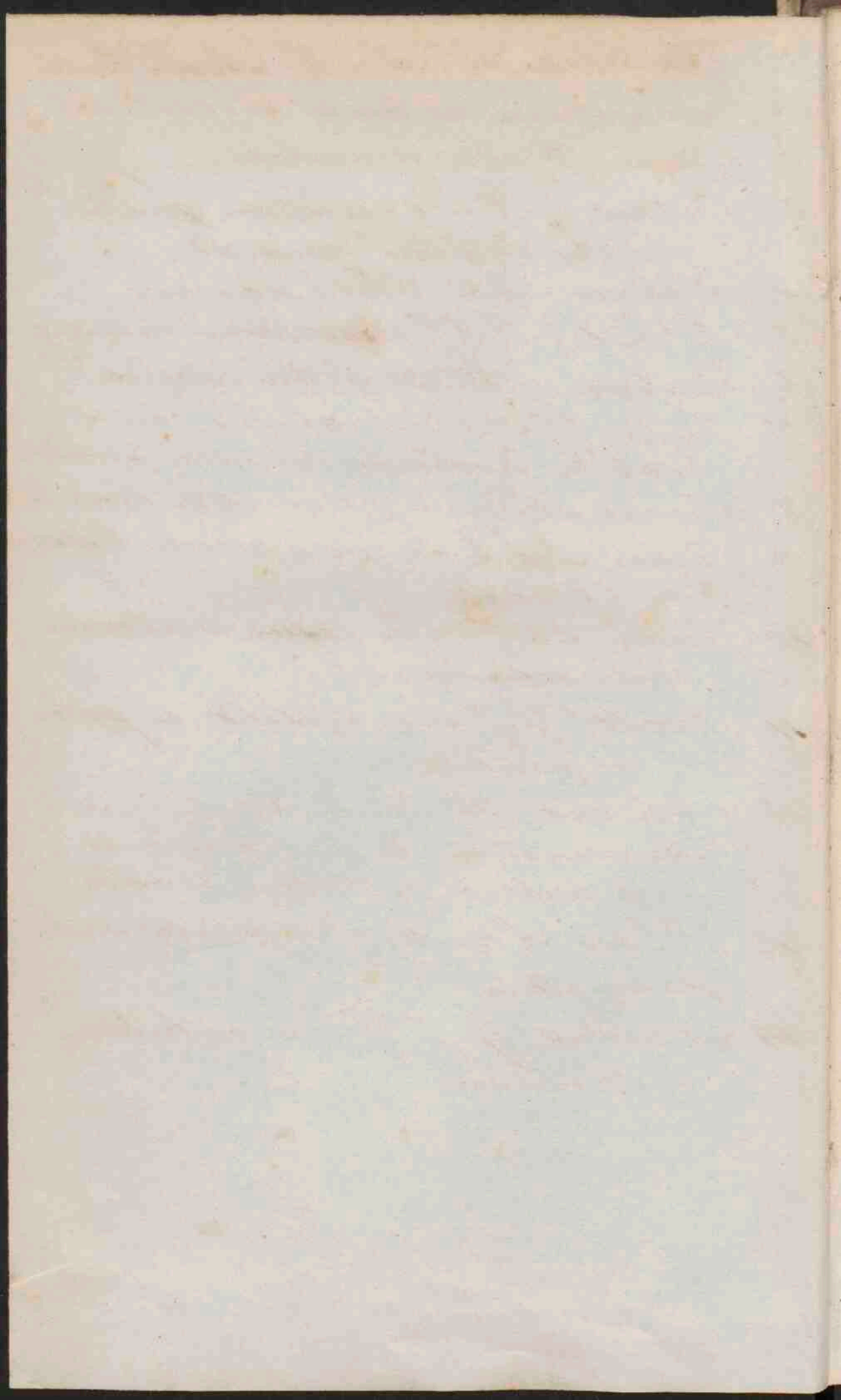
Quarto. n°. 192.

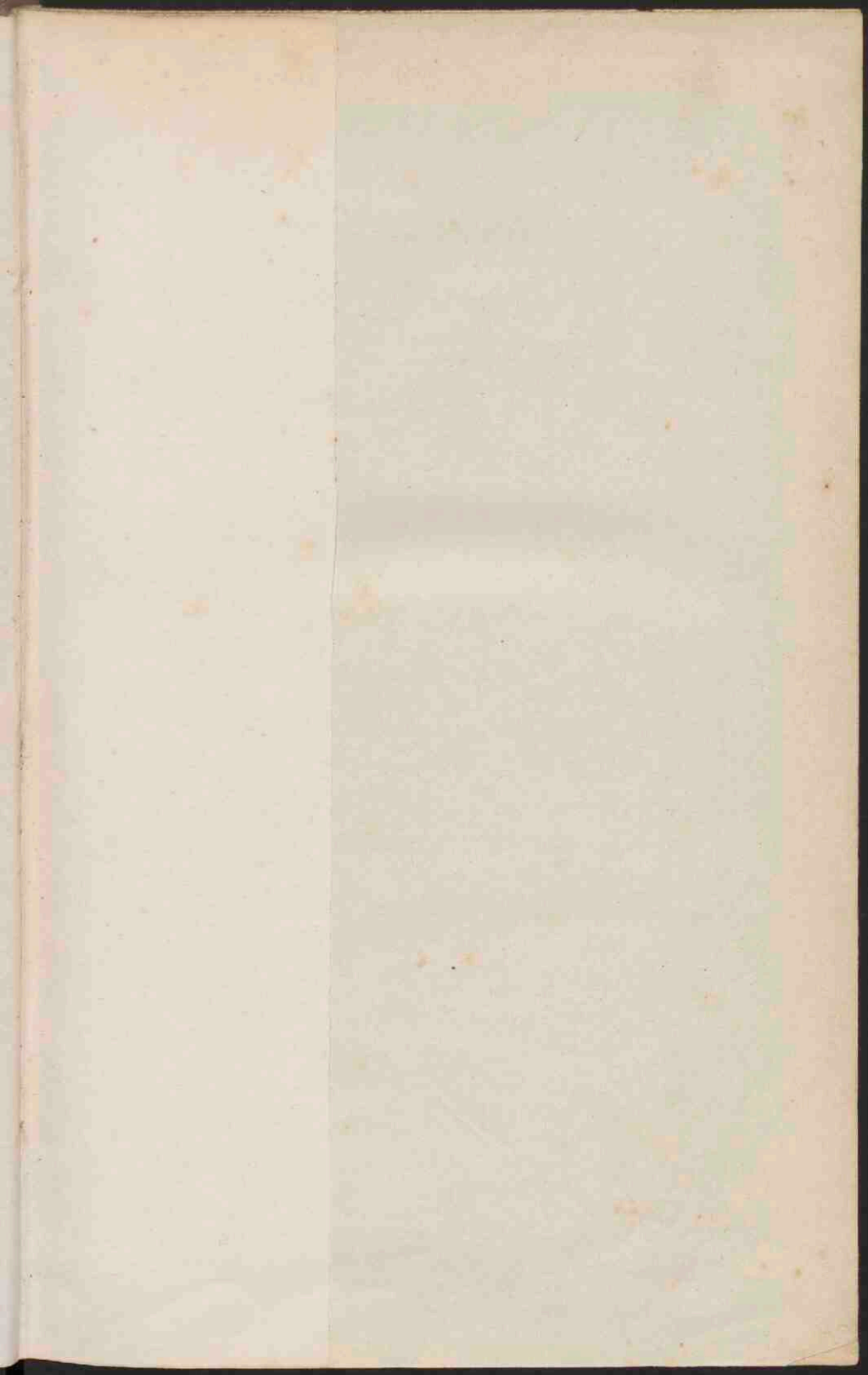
RIJKSUNIVERSITEIT TE UTRECHT

1759 5798

1. Oosterbaan, P. M. - M. Acci Plauti
Mossellaria editionis Bipontinae
 2. Prume, J. De diarrhoea.
 3. Paillant, J. P. De casatione, quales
senatui Supremo competit.
 4. Albarda, G. C. Theses jur. inaug.
 5. Meerts, C. F. J. Propositiones jur. inaug.
 6. Kapteryn, G. H. De Cetero calculoso.
 7. Visser, G. P. Diss. exhibens casus
selectos morborum medullae spinalis.
 8. Imand, M. De paracentesi thoracis.
 9. Besier, A. S. A. De juris placeti historia
in Belgio.
 10. Juda, C. J. Tres casus morborum
cordis organicorum.
 11. Boode, G. J. De psyclitide, et pselo-
nephritide.
 12. Boscha, H. De institutionis
procuratorum ex antiquissimo
jure publico in patria nostra.
 13. Kloes, A. Vander. De parte arte
praemiaturo.
 14. Nuyens, G. J. F. De gastritide,
Chronica.
-

M. ACCI PLAUTI

MOSTELLARIA

EDITIONIS BIPONTINAE, NOVISSIME RECOGNITAE
ET EMENDATAE A. CIOIOCCLXXXVIII

CUM

CODICE MANUSCRIPTO LEIDENSI COLLATA.

MOST EXCELLENT

THE GREAT BRITISH AND IRISH STEAM NAVIGATION COMPANY

GENERAL MANAGERS - LONDON

THE GREAT BRITISH AND IRISH STEAM NAVIGATION COMPANY

GENERAL MANAGERS - LONDON

THE GREAT BRITISH AND IRISH STEAM NAVIGATION COMPANY

GENERAL MANAGERS - LONDON

THE GREAT BRITISH AND IRISH STEAM NAVIGATION COMPANY

GENERAL MANAGERS - LONDON

THE GREAT BRITISH AND IRISH STEAM NAVIGATION COMPANY

THE GREAT BRITISH AND IRISH STEAM NAVIGATION COMPANY

THE GREAT BRITISH AND IRISH STEAM NAVIGATION COMPANY

THE GREAT BRITISH AND IRISH STEAM NAVIGATION COMPANY

M. ACCI PLAUTI

MOSTELLARIA

EDITIONIS BIPONTINAE, NOVISSIME RECOGNITAE
ET EMENDATAE ANNI MDCCCCLXXXVIII

CUM

CODICE MANUSCRIPTO LEIDENSI COLLATA.

QUAM,

QUOD DEUS BENE VERTAT,
PRO SPECIMINE ACADEMICO.

EX AUCTORITATE RECTORIS MAGNIFICI

BERNARDI FRANCISCI SUERMAN

MED. DOCT. ET PROF. ORD.

AMPLISSIMIQUE SENATUS ACADEMICI CONSENSU,

ET

NOBILISSIMAE FACULTATIS PHILOSOPHIAE THEO-
RETICAE ET LITTERARUM HUMANIORUM DECRETO,

PRO GRADU DOCTORATUS

SUMMISQUE IN

PHILOSOPHIA THEORETICA ET LITTERIS HUMANIORIBUS
HONORIBUS AC PRIVILEGIIS

IN ACADEMIA RHENO-TRAJECTINA

RITE ET LEGITIME CONSEQUENDIS,

ERUDITORUM EXAMINI SUBMITTET

PETRUS OOSTERBAAN,

RHENO-TRAJECTINUS.

DIE XIII M. AUGUSTI A. MDCCCXLVII, HORA II.

TRAJECTI AD RHENUM,
APUD KEMINK ET FILIUM, TYPOGR.

MDCCCXLVII.

ARGUMENTUM

(ut quibusdam videtur)

PRISCIANI.

<i>Vers.</i>	<i>Edit. Bip.</i>	<i>Cod. Leid.</i>
4	ait videri	dicit sentiri
7	Ludusque fit senex.	Ludoque fit senex.
8	Acceptum dicit pignus	Acceptum tum dicit pignus
10	requirit quae sint :	requirit quae sunt :

DRAMATIS PERSONAE.

TRANIO.

GRUMIO.

PHILOLACHES.

PHILEMATIUM.

SCAPHA.

CALLIDAMATES.

DELPHIUM.

THEUROPIDES.

SIMO.

DANISTA.

PHANISCUS.

SERVUS.

PUER.

PRAEFATIO.

Mirum plerisque videbitur, et videri sane debet, quod levem hanc et nullius fere momenti scriptionem speciminis Academici loco emittere ausus sim: his praesertim temporibus, quibus litterarum studia in nostris Academiis laetissima vigent. Vix, aut ne vix quidem, haud diffiteor, habeo quae excusationis loco praeoquar, quum praesertim probe sciam, quam tenuis sit hic libellus, imo quam indignus, qui tamquam studiorum specimen eruditus offeratur. Quamquam igitur nihil habeo, quo hanc meam opellam apud te, benevole Lector! defendam, nedum tibi commendem, habeo tamen perpauca, quae tecum communicata velim, unde scias, quae me impulerint causae, ut hanc Plauti Mostellariae collationem Codicis manuscripti in lucem ederem.

Multi jam anni praeterlapsi sunt, a quo tempore, absoluto propemodum studiorum curriculo, Liram ad Scholarum Latinarum rectionem vocatus, Academiam Rheno-Trajectinam reliqui. Invitissimo hoc animo feci: destitutus enim eram Praeceptorum institutione et consiliis, unde alii in disciplinis colendis plurimum proficere poterant. Philosophiae autem Theoreticae et Litterarum Humaniorum Candidatis adscriptus, ut summos deinde in iis consequerer honores, nunquam desii hos sperare, et omni studio semper id egi, ut aliquando rem speratam assequerer. Verum impedimenta multa fuere et varia, quibus

hoc serius accidit; quamquam, si vitae prioris memoriam recordeo, infelicis admodum et inquietae, maturius etiam quam expectare potueram.

Primum enim Liram, ut dixi, deinde Lira Trudonopolim vocatus, ut ibi quoque Gymnasii Rectoris munere fungerer, variis institutionis laboribus et cura rei domesticae semper eum in modum eram districtus, ut nullum fere mihi relinqueretur vacuum tempus et liberum, quod litterarum studiis impenderem. Jam vero exoritur Belgarum seditio, quae, si cui, mihi maxime fuit calamitosa. Quum enim in statione manere non possem, cum uxore et tribus tenerrimae aetatis liberis e Belgio fugiens ad majora etiam mala evitanda, in urbem natalem secessi. Ad haec brevi post accesserunt domesticae clades gravissimae: supellectilis et librorum, quae in Belgio reliqueram, jactura; tum vero uxoris mors subita, qua et maximo solatio et in educandis quatuor parvulis dulci auxilio orbato, eorum cura mihi jam soli erat agenda. Tandem ut mala malis cumularentur, mihi rei familiaris subsidium, quod per undecim annos continuos Regis benevolentia et auctoritate ex aerario publico mihi concessum fuerat, anno 1841, plane est denegatum: quippe quum munus, quo ante Belgarum seditionem functus eram, etsi a Ministro Regio mihi delatum, tamen non publicum fuisset, neque merces ejus annua ex aerario publico data. Spes solummodo mihi data est muneris priore haud inferioris obtinendi, saltem si Doctoratus, qui dicitur, gradum nactus essem; — interim egomet mihi consulere.

Ab eo inde tempore ob rerum angustias multo majorem dare coactus operam privatis, quae dicuntur, lectionibus, tantum temporis et aliorum et utriusque mei filii studiis adjuvandis impendi, ut, nisi noctes saepe diebus continuassem, paucae admodum fuissent horae, quas litterarum studiis potuissem tribuere. Haec vero solatium in rebus mihi adversis semper praebuere atque perfugium.

Quum autem supremos in Litteris Humanioribus honores appetere, earum studia in Academia inchoata et culta, sed

temporum difficultate intermissa, constanti ardore, ut tandem examen superarem, repetenda sentiebam: nam talis rerum mearum fuerat conditio, ut multa denuo tractare cogerer, quae partim mihi exciderant, partim facta erant obscuriora.

Jam aliquot abhinc annis, superato tandem examine, Litterariae Facultatis decreto mihi concessum est, ut, scripto meorum studiorum specimine, ipsum Doctoris gradum expeterem. Mox argumentum quaerenti, in quo vires forent experiundae, non facile fuit materiem scriptioni idoneam invenire, quae meis viribus rebusque conveniret. Accedebat quod mihi, non solum quotidianis curis districto, parum admodum temporis ad scribendum superesset, verum etiam quod propriis privatus librorum adminiculis, remotus viverem a litterarum subsidiis, quae Academiae bibliotheca suppeditat.

Diu, ut fit, cogitanti de argumento, quod mihi tractandum sumerem, et vero haesitanti in tanta, quanta quotidie prodit, commentationum multitudine, tandem consilium placuit, ut hanc illamve Plauti fabulam, commentario instructam, speciminis inauguralis loco exhiberem. Sic me officium, quod lex Academica praescribit, rite explere posse putabam.

Cur Plauti aliquam comoediam commentandi materiem mihi sumserim, id fuit in causa, quod Comicoꝝ poëtarum lectio, imprimis elegantissimi illius poëtae, qui inter Latinos scriptores haud immerito semper magni habitus est, a prima jam adolescentia continenter me delectavit et tenuit.

Multa sunt quidem Viris Doctis disputata de Plautinorum operum vitiis et virtutibus, at convenerunt postremo sententiae, lectionem Plauti, poëtae procul dubio ingeniosi et faceti, etsi maculis non vacui, ut jucundam sic utilem esse et necessariam. Merito enim habetur Latinitatis fons uberrimus atque limpidissimus.

Plautinarum igitur fabularum lectionem repetere institui, eas ca mente legens atque relegens, ut hanc illamve ex iis quae maxime placeret fabulam, nondum a nostratibus peculiariter editam, mihi tractandam sumerem.

Ego vero non ita magnifice de me ipso existimabam, quasi hac in re praecelari quid efficere possem; verum commentario conscribendo haud paucos mihi videbar laboris fructus esse consecuturus, cum et periculum facerem interpretandi et multi essent legendi scriptores, maxime vero interpretes, qui facem mihi praeferebant multa me docere possent. Lectis igitur relectisque Plauti fabulis, *Mostellaria*, quae inscribitur, meo consilio optime respondere visa est. Etenim hilaris haec fabula et festiva, plurimis etiam dotibus se commendans, bonis item sentiis morumque praeceptis est insignis. E reliquis autem fabulis, quae mihi maxime placebant et inter omnes eminent, eas jam alios tractasse videbam. Sic Viri Doctissimi Bosscha Captivos 1), Verwajen Amphitruonem 2), Deenik Aululariam 3), Romeyn Pseudolum 4) speciminum loco Academicorum emisissent, et ante illos Clariss. Lindemannus Captivos, Militem Gloriosum et Trinumnum in tironum gratiam et usum scholarum elaboravit 5).

Haud mirum, credo, videri potest, si illorum, maxime vero hujus fabulae editae mihi exempla fuere, ad quorum rationem operam meam et consilium dirigerem.

Cum igitur *Mostellariam* commentaturo interpretis maxime mihi provincia capienda esset, id agere volui, ut non modo quemque locum difficiliorem explicare conarer, verum perpetua fabulam instruerem annotatione; quem ad finem assequendum commentarii ex notis aliorum, Plauti imprimis et Terentii in-

1) J. Bosscha, *M. Acci Plauti Captivi*, comoedia, ad metricae legis normam recensita, cum quinque Codicum Mss. collatione, et observationibus aucta. Trajecti ad Rh. et Amstelod. 1817.

2) Th. Verwajen, *Specimen literarium in Plauti Amphitruonem*. Trajecti ad Rhenum, 1827.

3) A. A. Deenik, *Specimen literarium exhibens Plauti Aululariam*, annotatione instructam. Lugd. Bat. 1835.

4) P. Romeyn, *Pseudolus*, annotatione instructa. Daventriae, 1836.

5) Fr. Lindemann, *Plauti comoedias tres (Captivos, Militem Gloriosum et Trinumnum) in tironum gratiam et usum scholarum edidit*. Lipsiae, 1823.

terpretum, conflandi operam sustinui, nonnullis quidem explicationibus de meo additis.

Quum vero mihi innotuisset in Bibliotheca Academiae Lugduno-Batavae Codicem Plauti inveniri, Mostellariam etiam continentem, bibliothecae Praefectum Geelium, Virum Clariss., adii, et ab eo pro humanitate sua impetravi, ut eum Codicem, quoad opus, describere et cum editione Bipontina conferre possem. Ex editionibus enim, quae mihi ad manus erant, illam secutus sum, et variis lectionibus textui subjectis, in eo, si quid etiam corrigendum videretur, in annotatione monui.

Haec sunt, quae monenda videbantur quod ad rationem attinget, quam in commentario componendo adhibuimus. De Codice autem a nobis collato et de ipsa collationis ratione mox pauca dicturi sumus.

Jam vero cum haec Codicis collatio simplex atque nuda in lucem exeat, erunt certe qui quaerant, quare Mostellaria cum commentario a nobis composito non prodierit. Ejus rei excusationem benevolus Lector hanc velim benigne accipiat. Sub ipsum anni hujus Academici finem, magna, imo fere certa, mihi data spes est, fore, si ad Doctoralem, quem vocant, gradum provectus essem, ut propediem in Gymnasio rursus ad munus vocarer, quod alii nisi Litterarum Doctori lex vetat deferri. Omnibus jam abhinc septennio peractis quaecunque ad summos in Litteris honores requiruntur et commentario qualicunque tandem scripto, conveni Clariss. Goudoeverium, qui nunquam non mihi consultum voluit, et exoptato nuntio cum illo communicato, eum rogavi, num, titulum et priores tantum commentarii si plagulas edidisset, nonnullis quaestionibus illis adjectis iisque propugnatis, Academicae legi satisfacere possem? Hanc maxime quoque ob causam, quod feriae Academiarum aestivae prope adessent; — postea, quae reliqua forent commentarii, sine mora editurus essem. Praeceptor ille optimus, qui jam Promotoris partes in se suscipere haud recusaverat, scripta mea, multis licet variisque occupationibus districtus, inspexit legitque. Quid quaeris? Commentarius haud

prorsus improbat; at pro nostrorum temporum ratione minus convenire videtur. Etenim multa in eo desiderantur, quae his novissimis temporibus de Plauto prolata, in nova fabulae cujusvis editione haud intacta relinquenda censentur. Sed fieri nequit, ut omnes omnium recentiorum de Plauti fabulis compositi libri et disquisitiones congerantur: sane multae opus curae multique laboris, quod non tam brevi temporis spatio potest transigi.

Nam quae ex his Praeclarissimorum Virorum manu pertrectata sunt, non omnia haec in peculiare collecta sunt scriptiones, sed in Litterariorum scriptis Societatum hic illic sparsa leguntur. Multa praeterea magnique momenti de Plauto protulere recentiores, imo nuperrimi Critici, tum ad omnes omnino fabulas, tum ad hanc illamve separatim editam, quae in scriptis mixti argumenti 1) fusius vel brevius de illo narrata circumferuntur. Alii quoque fontes recens aperti mihi indicantur, unde haurienda sit accuratior rei Plautinae notitia 2). Inter alios Bothius multas dedit emendationes, quae per se et per codices probentur. Ille, ait Weisius 3), respiciendus in omnibus illis, in quibus aut praecclaras librorum aliorum lectiones eruit, aut ingenii et analogiae ope textum bene emendavit. Quod haud sane paucis in locis ab eo effectum esse multi contendunt. — Etiam quas dedit Schneiderus in Rudente librorum et praecipue princip. edit. lectiones, eae praecipua sine dubio laude ponderandae sunt ab iis, qui Plauti textum vere sunt recensituri. Neque negligendus Lindemannus, qui

1) Scilicet in operibus quae vocantur periodicis, ut *Rheinisches Museum für Philologie, Geschichte und griechische Philosophie*, et *Jena. Alt. Literatur-Zeitung*.

2) Vid. omnino Bähr, *Geschichte der römische Literatur*; Edit. 3tae pag. 154 sqq.

3) In praefat. ad Plauti opera. In his Mostellariam secus paulo ordinatam dedit Weisius, quam in editionibus reliquis ordinata legitur; jubente, ut ait, vel codicum optimorum suffragio, vel ipso argumento. Vidd. quae ad hujus fabulae Act. IV. Sc. 1, Vers. 36, et quae in ejusdem scenae argumento ab illo sunt annotata.

inter multos multum quoque attulit ad Plautum perpoliendum. Idem tres illas comoedias, quas supra laudavimus, postea cum criticis solum animadversionibus edidit ¹⁾. Et Goellerus in tribus quas edidit comoediis et quibus doctissimum addidit commentarium, acute in emendando Plauto diligenterque se versatum ostendit. Deinde Ritschelii Bacchides et Jacobi Epidicus exempla sunt Plauti rite tractandi; hi hoc sibi propositum habuere, ut unice Palatinas lectiones sequendas censerent: ubi vero eas sequi non poterant, suas posuere conjecturas. Tandem Wolffii docta laudatur, quam de Aulularia scripsit, disputatio. Ne vero omittamus Lingii Quaestiones Plautinas; Rostii (cujus in Plauto interpretando acumen extollitur) Opuscula Plautina; Osanni Analecta critica, et aliorum Observationes criticas in locos quosdam Plautinos ²⁾, et Conjecturas ab aliis allatas ³⁾.

Quamquam vero a nullo opere, nedum a specimine Academico, requiri postest, ut absolutum sit opus et consummatum, ab unaquaque tamen editione merito requiritur, ut melior sit illis, quae ante prodire. Commentarius autem meus, quidni aperte et candide fatear, licet multa habeat bona, habet multa etiam mala, aut sane multa parvi pretii et minus accurate exposita. Quodsi pluribus subsidiis potiri licuisset, uti voluissem, labor mihi fortasse longe fuerat felicior, at nunc longe major quam cui per temporis angustias sufficere possem. Quare ne mirere, L. B., me meam, utut erat, Mostellariam nondum in lucem emittere ausum fuisse, de multis quidem rebus earumque explicatione persuasissimum habentem, multa rectius interpretatos esse recentiores quam antehac a plerisque, quos secutus sim, fuerint explicata et intellecta.

1) Multa, ait Weisius l. l., Clar. Bosscha ad Captivos emendandam ex utilibus quos adhibuit libris, bene dedit, quae Lindemannus etiam in textum suum recepit.

2) Quales Doctiss. C. C. Balbach scripsit. Erlangae 1822, item alii.

3) Cujusmodi J. B. Loman dedit in Specimine Critico-litterario in Plautum et Terentium. Amstelod. 1845.

Consilium igitur cepi opus meum in aliud tempus recensendum differre, aliam rationem secuturus. Mostellariam enim ad leges poëticas refingere conabor, eique commentarium addere, in quo tum varias lectiones afferam quascunque e scriptis editisque libris nancisci poterò, tum emendationum causas sensumque locorum difficiliorum exponam, a Criticis et Interpretibus adjutus, qui adhucdum me latebant vel molestius a me conquiri potuere.

Quum vero videretur esse periculum in mora, ut dicitur, tempusque urgeret, feriis Academiae interim initium captis, visum est, cum nihil dare non possem, collationem, approbantibus item Clariss. Viris Goudoeverio atque Karsteno, ita constituere et ordinare, ut nunc prodit. Interea spe duco fore, ut aliquando neque vires desint neque opportunitas, quibus ea quae nunc desiderantur, digno modo absolvam.

Jam de Codice et de ipsa collationis ratione pauca praefanda sunt.

Est unus e quinque illis Codicibus Plautinis, qui in bibliotheca Academiae Lugduno-Batavae sive Leidensis adservantur, unde et ipse Leidensis nominatur 1). Hunc unum atque solum conferre licuit, quippe qui solus ex illis Mostellariam amplectatur, quatuor reliquis octo fere priores Plauti comoedias exhibentibus. Illius tractandi nobis benigne facultatem dedit Clar. Geelius, Bibliothecae Leidensis Praefectus, cui Viro eruditissimo atque aestinatissimo pro hoc officio gratias hic publice agimus.

1) Praeter Codicem Plautinum a nobis collatum quatuor alii Codices Plautini manu exarati in publica Academiae Lugduno-Batavae bibliotheca habentur: tres item membranacei, unus chartaceus, quorum duo Vossiani dicti, quippe quos e bibliotheca sua Vossius suppeditaverat. Alter horum est quadratus, incipiens ab *Aulul. Act. II, Sc. 2, Vers. 12*; complectitur praeterea *Captivos, Curculionem, Casinam, Cistellariam*, et finitur in *Epid. Act. II, Scen. 2, Vers. 60*. Alter incipit ab *Amph. Act. I, Sc. 3, Vers. 43*, et finitur cum *Aulularia*, quam post *Epidicum* collocat: nitidissime in membrana scriptus est. — Duo reliqui Leidenses dicti non nisi octo priores continent comoedias easque integras. Horum alter est chartaceus. Vid. Clar. Bosscha in praef. ad *Captivos*, pag. 14 sq.

In nostro autem Codice, qui maximae est formae, nec locus ubi neque annus quo scriptus sit, legitur, foliis in libri initio et prope finem excisis. Quamvis de vera Codicis aetate decernere ego non ausim, dubitari tamen non potest, quin sit recentissimus, haud ita multo ante saeculum XV, si non ineunte hoc saeculo, descriptus. Ad illos imprimis meretur Codices referri, qui nitide atque eleganter in membrana sunt exarati. Librarius fuisse videtur Italus suique temporis *καλλιγράφος*; at distinctis licet et grandiusculis eum descripsit litteris, singulaeque scenae ab argentea littera majuscula incipiant, haud tamen peritissimus rerum, quas calamo exaravit. Quod autem ad litterarum vocumque compendia attinet, quae magnam interdum Codices legentibus difficultatem exhibere solent, pauca eaque haud adeo difficilia lectu intellectuque in nostro Codice inveniuntur. Codex vero etiamsi sit recentior, ut modo diximus, ex antiquiore tamen bonae notae Codice descriptus esse videtur, at librarii inscitia et futilitate hic illic depravatus. Omnes autem Plauti fabulas, si unam camque primo vulgo loco positam, exceperis, complectitur, praeterquam quod etiam lacer est ab initio et truncus in fine. Incipit enim ab Asinariae Act. I, Scen. 3, Vers. 7: „Ego pol istum portitorem privabo portorio,” et finitur Truculenti Act. I, Scen. 2, Vers. 102: „Jam hic adfuturum aiunt eum: nondum advenisse miror;” ita ut Amphitruo tota omnino et Asinariae Actus primi duae priores Scenae desiderentur. Ceterum in hoc Codice Leidensi fabularum ordo hic est: Aulularia,

Captivi,

Cureulio,

Casina,

Cistellaria,

Epidicus,

Bacchides,

Mostellaria,

Menacchmi,

Miles Gloriosus,

Mercator,
 Pseudolus,
 Poenulus,
 Persa,
 Rudens,
 Stichus,
 Trinummus,
 Truculentus.

Quemadmodum in aliis Codicibus, ita hic fabularum series est fere alphabetica. Nimirum facilitatis evolvendi causa hoc ordine Plauti fabulas dederunt antiquiores; hi vero, ipsi licet ad alphabetum illas ordinare solerent, Epidicum tamen separatim Bacchidibus praeposuerunt. Cujus rei causa haec esse videtur, quod illius fabulae in ipsis Bacchidibus fit mentio.

De nostro Codice, uti et de reliquis illis quatuor Codicibus Plautinis, in publica Academiae Leidensis bibliotheca adservatis, jam in praefatione editionis suae dixit Gronovius, eosque omnes non quidem optimaesse auctoritatis, sed tamen post optimos Camerarianos in secundo facile pretio esse existimavit. Iis ille jam fuerat usus: eorum autem conferendorum, „coepto jam opere, prelis sine intermissione moventibus,” otium ei defuit, ita ut inde a Mercatore (Actus I, Scen. 1, Vers. 16), in quo demum iis uti coepit, parcissime eum hos inspexisse videamus.

Deinde Codex noster cum quatuor reliquis usui fuit Clariss. Bosscha in adornanda Captivis, in cujus fabulae praefatione sibi etiam videri eum dicit bonae esse notae et antiquiorem certe duobus ex quatuor Codicibus, quos ille, quod ad Captivos attinet, contulit omnes, et quorum varias lectiones textui subjecit.

In adornanda Pseudolo Doctiss. Romeyn quoque usus est Codice hoc Leidensi, cui, ut monet ille, saepius se sociam adjungit Plauti editio, a Rob. Stephano anno 1536 Parisiis curata, quocum fere haec conspirat, ubicumque solus ille meliora promittit 1).

1) Quam ob causam vehementer ille miratur, hanc Stephani

Verum haec in universum de Codice, quem contulimus, deque ipsius collatione ab aliis facta, sufficiant. Sequitur jam, ut peculiariter de Mostellaria pauca dicamus, quomodo nempe illa, ut in Codice legitur, a Plauti editione Bipontina differat.

Constat autem quatuor omnino corruptionis esse in antiquis scriptoribus genera: lacunas (ut hoc verbo hic utamur), interpolationes, depravationem scripturae, ordinis denique verborum et versuum turbationem. Nullum autem eorum est, quo Plautini praesertim Codices non pessime sint contaminati; cuius rei gravissima causa merito quaerenda censetur in librorum metri prosodiacque ignoratione.

Lacunae in nostro Codice, quod saltem ad Mostellariam attinet, admodum sunt raras. Quae vero vacua verborum obliteratorum spatia occurrunt, ea, ut in Codice habentur, suo loco descripta dedimus. (Verbi c. Act. III, Sc. 2, Vers. 32 sqq. et Act. IV, Sc. 1, Vers. 8 sqq.).

Et ut omnes omnino Plauti Codices, et antiquissimi etiam, in aliis locis mutilati sunt, sic in aliis vel recentius vel jam antiquitus multis variisque modis sunt interpolati. Nonnullas hujusmodi interpolationes jam in aliis fabulis ejecerunt Critici, nonnullas etiam in aliis alii extrudendas existimaverunt, utpote antiqui vel medii aevi hominum figmenta, quibus quarundam fabularum lacerae vel deperditae supplerentur. Ejus vero generis interpolationes Mostellariae nullae fere inesse videntur: his enim adnumerari non possunt versus et verba, quae errore librarii repetita sunt; ut (Mostell. I, 3, 93.) *speculo elusa elusa est pro speculo ei usu 'st*; et sic ex. c. in Cod.

editionem hucusque a viris doctis nihili fuisse habitam ac paene neglectam. Hanc nimirum, in Mss. et reliquarum editionum turbis et discrepantia, saepissime lectionem plurimis acceptam tueri cognovit: haud raro quoque solam exhibentem, id quod verissimum videbatur; atque ita quidem ut palam esset, non a Stephano novatam, sed e libris scriptis esse petitam. P. Romeyn, in praef. ad Pseudonum, p. 2.

Act. II, Sc. 1, Versus: „*Clavim edo, atque obi hinc intro, atque occlude ostium.*” versum 63 inter et 64 legitur, et iteratur, ubi in edit. Bip. occurrit, vers. 77.

Genus deinde corruptionis, in ipsius scripturae depravatione positum, ubique in Plauto obvium esse, nota res est. Cujusmodi scripturae vitia sunt in Codicis nostri *Mostellaria*: *plagipati deferri tribaces viri*, pro *plagipatidae, ferritribaces viri* (Act. II, Sc. 1, Vers. 9); *a portui adit* pro *a portu redit* (Act. II, Sc. 1, Vers. 16); *quo do edo* pro *quod credo* (Act. II, Sc. 1, Vers. 80) et hujus generis alia. Tum literae *b, d, p, q* saepe confunduntur, ut Act. I, Sc. 1, V. 10: *abveniat* pro *adveniat*; Act. I, Sc. 1, V. 19: *qde rem* pro *pde rem*, similia.

Saepe littera simplex geminatur, et contra ubi geminanda est, simplici usus est librarius, ut (I, 1, 22): *emitte* pro *emite*; (I, 1, 38) *alium* pro *allium*; (I, 1, 65) *oferat* pro *offerat* sive *adferat*; (I, 2, 25) *aditur* pro *additur*; sic *scura* pro *scurra*; *nutire* pro *nuttire*; *disimulabo* pro *dissimulabo*; *gutam* pro *guttam*, etc. Nonnunquam syllaba simplex duplicatur et contra, ut: (I, 1, 64) *piscacatum* pro *piscatum*; (II, 2, 34) *ut ut possies* pro *ut possies*; (III, 1, 14) *ut res haec sese habet* pro *ut ut res haec sese habet*, cct. Tempora autem verborum *scio* et *nescio* haud raro sine littera *e* scribuntur. Atque haec quidem vitia levia sunt, uti et quae in temporibus et modis verborum sunt commissa, ut (I, 3, 79) *adhibebit* pro *adhibet*; (III, 3, 4) *placent* pro *placeant*. Graviore in aliis locis corruptelae insident, ut (III, 3, 23) *eandem inis gratiam* pro *eam mihi debeo gratiam*; (V, 1, 64) *Numquam edepol id hodie inultus designaveris* pro *numquam edepol hodie invitus destinant*, cct.

Alius generis etiam errores sunt iique frequentissimi, qui tamen accurata moris veterum poetarum observatione facile cognoscuntur, v. c. permutationes vocularum *en* et *hem*, ut Act. I, Sc. 4, V. 2; tum etiam conjunctionum *quom* et *quia* et *quoniam* et *quando* et relativi *qui* ac similia, quae per compendia litterarum in libris veteribus scribi solent. Hujusmodi sunt etiam *neque* pro *nec*, *ac* pro *atque*, quae particulae

ab aureae aetatis, quae dicitur, scriptoribus nunquam ante vocalem ponuntur: nec magis *neu*. Sic contra *mi* apud Veteres Comicos nunquam ante consonantem invenitur (Vid. Clar. Hermannus in praefat. ad Trinumum). Sunt praeterea aliae plurimae, quae librariis quoque tribuendae sunt, aberrationes, quas hoc loco silentio praetermittimus. Ut vero multa in mensura syllabarum occurrunt, quae veram falsamve lectionem arguant, ita in multis etiam locis sensus corruptionem proderi solet, imprimis ubi verba permutatas sedes habent, vel si unum alterumve vocabulum, quod in libro manu exarato abest, in libro edito vel contra exhibetur. Non solum hujus generis aberrationes, in quibus a librariis in Codicibus describendis passim peccatum est, admodum necesse duximus, ut in Collatione adderentur, sed manifesta etiam scripturae vitia diligenter enotanda putavimus; in Plauto enim praecipue hoc valere arbitramur, quod dudum jam pronuntiaverunt Viri Docti, ut quam maxime scilicet depravata scriptura verae lectionis indagandae viam haud raro ostenderit.

Quartum denique corruptionis genus, quod in verborum turbato ordine cernitur, in omnibus Plauti fabulis adest, et commune omnium librariorum vitium haberi potest. Hi enim, quum metra prosodiamque non satis intelligerent, facillimum esse duxerunt, ordine verborum mutando, eos numeros restituere, qui ipsis in quoque loco veri aptique viderentur. Unde magna in libris scriptis et editis confusio. In Codice nostro librarius multos etiam versus, nulla metri ratione habita, vel conjunxit vel disjunxit, adeo ut singulis quibusque versibus tot fere verba dederit, quot in eadem linea rite stare poterant. Hos autem versus, eosque praecipue omnes, in quibus non eadem personae loquuntur, iisdem editionis Bipontinae versibus in Collatione ipsa subjecimus. Non tantum versus plerumque dissipati sunt, quaedam quoque scenae, quandoque sensu prorsus turbato, sunt distractae, ita ut in Codice illarum divisio magnopere sit diversa a scenarum divisione, quam postea in editione Bipontina secuti sunt. Ad haec tan-

dem aecedit, quod personarum nomina hic illic omnino falsa leguntur, praeterquam quod, licet raro, plane omissa sunt; nonnunquam tamen, quamvis aliter atque in aliis editionibus sunt indicata, sensu quodammodo probante, locum suum vindicare posse videntur.

Haec habui, quae praefarer et de Codice Leidensi, quoad Mostellariam, et de corruptionis generibus, in ea obviis. Si qui forte expectarint additum huic Collationi integrum editionis Bipontinae textum, eos monitos velimus, ut, si Deus faveat, resque viresque sinant, hanc Plauti fabulam commentario, a nobis jam inchoato, instructam, in lucem edere propositum habeamus.

MOSTELLARIA.

ACTUS PRIMUS. SCENA PRIMA.

GRUMIO, TRANIO.

<i>Vers.</i>	<i>Ed. Bip.</i>	<i>Cod. Leid.</i>
2	mihī . . . exhibes	mi . . . exhibes
4	si vivam, . . . probe.	si — pbe.
5	inquam,	inq.
„	nidor, e culina.	nidore cupinā
6	Quid tibi, malum, hic	Qd t' malū hic
„	ante aedis clamitatio' st?	an̄ edis clamas? io st.
9	Ilem, hocceine volebas?	en 'occeine volcbas.
10	Quia tu vis.	quia vivis.
„	adveniat senex.	abveniat senex.
11	Sine . . . venire solvom,	sine . . . venire salvus,
13	ut possiet	ut . . . possit.
14	urbanus . . . scurra,	urbanus . . scura,
„	deliciae popli,	deliciae populi,
18	Augebis ruri numerum,	Augebis ruri munerum
19	perde rem,	qd rem,
22	Amicas emite,	Amicas emitte,
23	obsonate pollucibiliter.	obsonate pollucitibus.
24	Haecceine	haecce ne
27	et rem et filium?	et semet filium!
29	juventute ex omni Attica	vivente ex omni athica
33	me, aut quid ego agam,	mea ut quid ego agam
„	Curatio 'st?	curatio est?

Vers. Ed. Bip.

34 boves?
37 quam confidenter
loquitur! fue.
38 oboluiſti alium,
39 Germana inluvies,
,, hara ſuis,
40 Canes capro conmiſta.
,, quid tu vis fieri?
42 neque ſuperior accumbere,
44 piſcis, avis,
45 ſine alliato fungi
49 Quia mihi
52 O carnificum cribrum,
55 iſtuc prius eveniat,
57 operam conpendiface,
58 mactari cupis.
59 daturin' eſtis
60 date aces,
,, ſi non eſtis.
62 effereite vos, ſaginat cae-
dite.
63 atque ruſ abi
,, in Piraeum
64 parare piſcatum
65 ervom tibi afferat.
66 Quid eſt? quid tu
68 Dum interea
69 nimio celerius
70 quod moleſtum 'ſt
,, quam id
71 teque amove
72 mihi non facies
77 periere,

Cod. Leid.

bovis?
quam confidenter
loquitur fur!
oboluiſti alium,
Germana illius,
hara ſui,
Canem capram commixtam.
quid vis fieri.
neque ſuperior accubare,
piſces, aves,
ſine me alliato fungi
quia mi
O carnificum
iſtuc eveniat prius,
operam commendi face,
mactari cupis.
daturi eſtis
dato aces,
in honeſtis.
ac ferite vos ſaginatam —
atque abi tu ruſ
in pyreum
parare piſcatum
ervum tibi aferat.
quid eſt quod tu
dum intereaſ.
nimio ce —
quod moleſte eſt
quam illud
te amove
mi non facies
perdere

Edit. Bipont.

Vers.

GRUMIO.

- 1 Exi e culina, sis, foras, mastigia,
- 2 Qui mihi inter patinas exhibes argutias.
- 3 Egredere, herilis perniciēs, ex aedibus.
- 4 Ego pol te ruri, si vivam, ulciscar probe.
- 5 Exi, inquam, nidor, e culina, quid lates?

TRANIO.

- 6 Quid tibi, malum, hic ante aedis clamitatio' st?
- 7 An ruri censes te esse? abscede ab aedibus.
- 8 Abi rus; abi dierecte; abscede ab ianua.
- 9 Hem, hoccine volebas?

GRUMIO.

Perii! cur me verberas?

*In Codice Leid. hi novem versus, nulla metri ratione
habita, sic leguntur:*

GRUMIO.

Exi e culina sis foras mastigia,
Qui mi inter patinas exhibes argutias.
Egredere herilis perniciēs ex aedib', ego pol te ruri si —
Ulciscar pbe exi inq nidore cupina qd lates.
Qd t' malu hic an edis clamas? io st an ruri ceses te
Esse abscede ab aedibus, abi rus. abi dierecte.
Abscede ab ianua, en 'occine volebas. Gr. perii cur me verberas?

Vers.

Ed. Bip.

- 18 Augebis ruri numerum, genus ferratile.
- 19 Nunc, dum tibi lubet licetque, pota, perde rem,
- 20 Conrumpe herilem filium, adolescentem optimum:

*Qui tres versus, metro turbato, duobus versibus con-
stant in Cod. hoc modo:*

Augebis ruri munerum, genus ferratile, nunc dum tibi lubet
Licetq pota qd rem, conrumpe herilem filium, adolescentem
optimum.

Vers.

Ed. Bip.

- 21 Dies noctesque bibite, pergraccamini,
22 Amicas emite, liberate, pascite

Uterque hic versus in Codice uno tantum versu contrahitur.

Ed. Bip.

- 23 Parasitos, obsonate pollucibiliter.
24 Haecine mandavit tibi, quom peregre hinc iit, senex?
25 Hoccine modo hic rem curatam offendet suam?
26 Hoccine boni esse officium servi existumas,

Cod. Leid.

Parasitos, obsonate pollucitibus, haec ne mandavit tibi,
Quom peregre hinc iit, senex? hoccine modo hic rem curatam
Offendet suam? Hoccine boni esse officium servi existumas,

Vers.

Ed. Bip.

- 27 Ut heri sui conrumpat et rem et filium?
28 Nam ego illum corruptum duco, quom his factis studet,
29 Quo nemo adaeque juventute ex omni Attica
30 Antehac est habitus parcus, nec magis continens:
31 Is nunc in aliam partem palmam possidet.

Codex.

Ut heri sui conrumpat et semet filium? Nam ego illum corruptum
Duco, quom his factis studet, quo nemo adaeque vivente
Ex omni athica antehac est habitus parcus, nec magis
Continens: is nunc in aliam partem palmam possidet.

Ed. Bip.

Vers.

TRANIO.

- 33 Quid tibi, malum, me, aut quid ego agam, curatio 'st?
34 An ruri quaeso non sunt, quos cures, boves?
35 Lubet potare, amare, scorta ducere.
36 Mei tergi facio haec, non tui, fiducia.

GRUMIO.

- 37 Quam confidenter loquitur! fue.

TRANIO.

Vers. At te Juppiter

- 38 Diique omnes perdant, oboluiſti allium,
39 Germana inluyies, ruficus, hircus, hara ſuis,
40 Canes capro commiſta.

GRUMIO.

Quid tu vis fieri?

- 41 Non omnes poſſunt olere unguenta exotica,
*Nocem hi verſus ſex modo verſibus leguntur in Cod. Leid.
metro neglecto.*

TRANIO.

- Quid tibi, malum, mea ut quid ego agam, curatio eſt? an
ruri quaeso
Non ſunt quos cures bovis? lubet potare, amare, ſorta ducere.
Mei tergi facio haec, non tui, fiducia. GR. Quam confidenter
loquitur fur!

TRANIO.

- At te Jupiter Diique omnes perdant, oboluiſti alium, germana illius,
Ruficus, hircus, hara ſui, canem capram commixtam.

GRUMIO.

- Quid vis fieri? non omnes poſſunt olere unguenta exotica,

Ed. Bip.

Vers.

GRUMIO.

- 42 Si tu oles: neque ſuperior accumbere,
43 Neque tam facetiſ, quam tu viviſ, victibiſ:
44 Tu tibi iſtoſ habeaſ turtureſ, piſciſ, aviſ.
45 Sine alliato fungi fortuneſ meaſ.
46 Tu fortunatuſ, ego miſer: patiunda ſunt.
47 Meum bonum me, te tuum maneat malum.

TRANIO.

- 48 Quasi invidere mihi hoc videre, Grumio,
49 Quia mihi bene eſt, et tibi male eſt; digniſſimum 'ſt.
50 Decet me amare, et te bubulcitarier:

In Cod. Leid. hi novem verſus ſic ſe habent:

GRUMIO.

Si tu oles, neque superior accubare, neque tam facietis quam
tu vivis

Victibus; tu tibi istos habeas turtures, piscis, avis. Sine me alliato
Fungi fortunas meas. Tu fortunatus, ego miser.

TRANIO.

Patiunda sunt.

Meum bonum me, te tuum maneat malum. Quasi invidere
Mihī hoc videre, Grumio, quia mihī bene est, et tibi male est;
Dignissimum 'st. Decet me amare, et te bubuleitariar.

Ed. Bip.

Vers.

GRUMIO.

52 O carnificum cribrum, quod credo fore :

53 Ita te forabunt patibulatum per vias

54 Stimulis, si huc reveniat senex.

TRANIO.

55 Qui scis, an tibi istuc prius eveniat, quam mihī ?

GRUMIO.

56 Quia numquam merui : tu meruisti, et nunc meres.

TRANIO.

57 Orationis operam compendiface,

Quos sex versus Cod. Leid. ita habet :

O carnificum, quod credo fore : ita te forabunt patibulatum
Per vias stimulis, si huc reveniat senex. Tran. Qui scis,
An tibi istuc eveniat prius quam mihī ? Gr. Quia numquam
merui, tu meruisti,
Et nunc meres. Tran. Orationis operam commendi face.

Vers.

Edit. Bip.

58 Nisi te mala re magna mactari cupis.

GRUMIO.

59 Ervom daturin' estis, bubus quod feram ?

60 Date aes, si non estis; agite porro, pergite

- 61 Quomodo ocepistis: bibite, pergraecamini,
62 Este, effercite vos, saginam caedite.

Codex Leid. hoc modo:

Nisi te mala re magna matari cupis. Grum. Ervom daturi estis
Bubus quod feram? dato aes in honestis. agite porro, pergite
Quomodo ocepistis, bibite, pergraecamini, este ac ferite vos
saginam —

Vers.

Ed. Bip.

- 63 Tace, atque rus abi: ego ire in Piraeum volo,
64 In vesperum parare piscatum mihi.
65 Ervom tibi aliquis cras faxo ad villam afferat.
66 Quid est? quid tu me nunc obtuere, furcifer?

Cod. Leid.

Tace, atque abi tu rus: ego ire in pyreum volo in vesperum
Parare piscacatum mihi. Ervom tibi aliquis cras faxo ad villam
Aferat. quid est quod tu me obtuere, furcifer!

Edit. Bip.

Vers.

TRANIO.

- 68 Dum interea sic sit, istuc actutum sino.

Cod. Leid.

GRUMIO.

Dum intereas. TRANIO. Sic sit. istuc actutum sino.

In Edit. Bip.

Vers.

TRANIO dicit:

- 72 Ne tu erres, hercle praeterhac mihi non facies moram.

In Codice autem Leid. haec verba Grumioni tribuuntur.

Sic contra versus

- 73 Satin' abiit, neque quod dixi, flocci existumat!

in *Cod. Leid.* a Tranione dicitur, a Grumione vero

in *Edit. Bip.*, ut et reliqui versus ad finem hujus scenae.

Edit. Bip.

Vers.

GRUMIO.

67 Pol tibi istuc credo nomen actutum fore.

TRANIO.

68 Dum interea sic sit, istuc actutum sino.

GRUMIO.

69 Ita est. Sed unum hoc scito, nimio celerius

70 Venire quod molestum 'st, quam id, quod cupide petas.

TRANIO.

71 Molestus ne sis: nunc jam i rus, teque amove.

72 Ne tu erres, hercle praeterhac mihi non facies moram.

GRUMIO.

73 Satin' abiit, neque quod dixi, flocci existumat!

74 Pro Dii immortales, obsecro vostram fidem,

In Cod. L. li octo versus sex tantum versus faciunt

et sic leguntur:

GRUMIO.

Pol tibi istuc credo nomen actutum fore. Dum intereas.

TRAN. Sic sit.

Istud actutum sino. GRUM. Ita est. sed unum hoc scito,
nimio ce —

Venire quod moleste 'st quam illud quod cupide petas. TRAN.

Molestus ne sis.

Nunc iam i rus, te amove. GRUM. Ne tu erres, hercle praeter

Hac mihi non facies moram. TRAN. Satin' abiit, neque quod dixi,

Flocci existumat. GRUM. Pro Dii immortales, obsecro vostram

fidem,

Vers.

Edit. Bip.

75. Facite, huc ut redeat noster quam primum senex,

76 Triennium qui jam hinc abest; prius omnia

77 Periere, et aedis, et ager: qui nisi huc redit,

78 Paucorum mensium sunt relictæ reliquiae.

79 Nunc rus abibo. nam eccum herilem filium

80 Video corruptum hic ex adolescente optumo.

Cod. Leid.

Facite huc ut redeat noster quamprimum senex, triennium
qui iam
Hinc abest, prius omnia perdere et aedis et ager: qui nisi
huc redit,
Paucorum mensium sunt relictæ reliquiae. Nunc rus abibo,
Nam eccum herilem filium video corruptum hic ex adolescente
optumo.

SCENA SECUNDA.

PHILOLACHES.

<i>Vers.</i>	<i>Edit. Bip.</i>	<i>Cod. Leid.</i>
2	Argumentaque	Argumenta, quae
2 et 3	institui Ego:	institui modo:
4	Eam rem volutavi	Eam rem vo —
5	quojus rei	cuius rei
„	quando	qn̄
9	hic	huc
12	vero vincam	vera unicam
14	nunc ego esse autumo, quando	nunc esse autumo, qn̄
15	haud aliter id dicetis.	haud aliter addicetis.
17	gnarures vos volo esse	gnaturi suo velocem
21	Inde exemplum expetunt	Sibi quisque inde exemplum expetunt,
22	Suo usque sumtu:	suis suo sumtu
„	operae ne parcunt suae.	operam pascunt suam.
23	ubi illo immigrat	ubi ulli immigrant
25	additur,	aditur,
26	quom	cum
28	confringit	constrigit
31 aër operam fabri:	popam fabri culpa.

Cod. Leid.

Aedes quom extemplo sunt paratae, expolitae, factae probe
examussim,
Laudant fabrum, atque aedis probant, sibi quisque inde exem-
plum expetunt,
Sibi quisque simile suis suo sumtu operam pascunt suam.

Vers.

Ed. Bip.

25 Hic jam aedibus vitium additur,
26 Bonae quom curantur male.

Cod. Leid.

Hic iam aedibus vitium aditur bonae cum curantur male.

Vers.

Ed. Bip.

27 Atque illud saepe fit, tempestas venit,
28 Confringit tegulas, imbricesque: ibi
29 Dominus indiligens reddere alias nevolt.

Cod. Leid.

Atque illud saepe fit, tempestas venit constringit tegulas
Imbricesque: ibi dominus indiligens reddere alias nevolt.

Vers.

Edit. Bip.

30 Venit imber, lavit parietes, perpluunt
31 Tigna, putrefacit aër operam fabri:
32 Nequior factus jam est usus aedium:
33 Atque haud est fabri culpa. Sed magna pars
34 Moram hanc induxerunt, si quid nummo sarciri potest,
35 Usque mantant: neque id faciunt, donicum

Cod. Leid.

Venit imber, lavit parietes, perpluunt tigna, putrefacit popam,
Fabri culpa. Sed magna pars hominum moram hanc induxerunt,
Si quid numo sarciri potest, usque dum maneant, neque id
faciunt donicum

Vers. *Edit. Bip.*

36 Parietes ruunt. aedificantur aedes totae denuo.

37 Haec argumenta ego aedificiis dixi. nunc etiam volo

Cod. Leid.

Parietes ruunt. aedificantur aedes dixi. nunc etiam volo

Vers. *Ed. Bip.*

39 Primum dum parentes fabri liberum sunt,

40 Et fundamentum liberorum substruunt,

41 Extollunt, parant sedulo in firmitatem,

Cod. Leid.

Primumdum parentes fabri liberum sunt et fundamentum

Substruunt liberorum, extollunt, parant sedulo infirmitatem,

Vers. *Edit. Bip.*

42 Ut et in usum boni, et in speciem populo

43 Sint: sibiue aut materiae ne parcunt.

44 Nec sumtus sibi sumtui esse ducunt:

Cod. Leid.

Et ut in usum boni et in speciem populo sint, sibiue aut

materiae

Reparant. nec sumtus ibi sumtui esse ducunt:

Vers. *Edit. Bip.*

45 Expoliunt, docent literas, jura, leges;

46 Sumtu suo et labore nituntur, ut

47 Alii sibi esse illorum similes expetant.

Cod. Leid.

Expoliunt, docent literas, iura, leges: sumtu suo et labore

Nituntur, ut alii sibi esse illorum similes expectant.

Vers. *Edit. Bip.*

49 Tum jam aliquem cognatum suum.

50 Eatenus abeunt a fabris.

51 Unum ubi emeritum 'st stipendium, igitur tum

Vers.

- 52 Specimen cernitur, quo eveniat aedificatio.
53 Nam ego ad illud frugi usque et probus fui,
54 In fabrorum potestate dum fui.

Cod. Leid.

Tum iam aliquem cognatum suum. aatenus abeunt fabris. unum
Ubi emeritum 'st stipendium, igitur quem cernitur quo
Eveniat aedificatio, nam ego ad illud frugi usque et probus fui.

Vers.

Edit. Bip.

- 55 Posteaquam immigravi in ingenium meum,
56 Perdidi operam fabrorum illico oppido.
57 Venit ignavia; ea mihi tempestas fuit,

Cod. Leid.

Posteaquam immigravi in ingenium meum, perdidi operam
fabrorum
Illico oppido. Venit ignavia: ea mihi tempestas fuit,

Vers.

Edit. Bip.

- 59 Haec verecundiam mihi et virtutis modum
60 Deturbavit, texit detexitque a me illico.
61 Postilla obtigere eam neglegens fui:

Cod. Leid.

Haec verecundiam mihi et virtutis modum deturbavit, texit
Detexitque a me illico. post illam obtexere eam negligens fui:

Vers.

Edit. Bip.

- 62 Continuo pro imbri amor advenit in cor meum.
63 Is usque in pectus permanavit, permadefecit
64 Cor meum. nunc simul res, fides, fama, virtus,
65 Decusque deseruerunt: ego sum in usu
66 Factus nimio nequior. atque edepol ita
67 Haec tigna humide putent: non videor mihi
68 Sarcire posse aedis meas, quin totae

Vers.

- 69 Perpetuae ruant, quin cum fundamento
70 Perierint, nec quisquam esse auxilio queat.

Cod. Leid.

Continuo pro imbre amor advenit in cor meum, is usque in pectus
Permanavit, permadefecit cor meum, nunc simul res, fides,
Fama, virtus decusque deseruerunt; ego sum in usu factus
Nimio nequior. atque edepol ita haec tigna humi deputant:
Non v̄deo mihi sarcire posse aedis meas, quin totae perpetuae ruant,
Quin cum fundamento perierint, nec quisquam esse auxilio queat.

Vers.

Edit. Bip.

- 71 Cor dolet, quom scio, ut nunc sum, atque ut fui:
72 Quo neque industrior de iuventute erat
73 Arte gymnastica, disco, hastis, pila,

Cod. Leid.

Cor dolet, quom scio ut nunc sum atque ut fui, quo neque
Industrior de iuventute erat arte gymnastica, disco, hastis, filia,

Vers.

Edit. Bip.

- 74 Cursu, armis, equo. vectitabam volupe:
75 Parsimonia et duritia disciplinae aliis eram:
76 Optimi quique expetebant a me doctrinam sibi.
77 Nunc postquam nihili sum, id vero meopte ingenio reperi.

Cod. Leid.

Cursu, armis, equo, vectitabam volupe: parsimonia et duricia
Discipulinae aliis eram. optimi quique expetebent eam
Doctrinam sibi. nunc postquam nihili sum, id vero meopte
ingenio repperi.

SCENA TERTIA.

PHILEMATIUM, SCAPHA, PHILOLACHES.

<i>Vers.</i>	<i>Ed. Bip.</i>	<i>Cod. Leid.</i>
1	ecastor	mecastor
2	rear esse defaccatam.	rerer aedificatam.
7	tectus qua fui :	tectusq fui :
8	In pectus perpluit meum :	in pectus perpulit meum :
„	obtigere possum.	obtingere possum.
11	Philolachi,	Philolacheti,
12	quom lepida tota es?	quom lepida tute es.
13	vestem amatores mulieris amant,	vestem amatores amant mu- licris,
„	sed vestis fartum.	sed vestis ptum.
14	lepida est Scapha!	lepida Scapha.
15	res omnis	omnes res
„	amantum!	donantium.
16	ut haec me decet.	ut me hoc me
18	Ergo hoc ob verbum te,	Ergo ob ho verbom te,
„	donabo ego profecto hodie	donabo ego hodie
19	te istanc gratiis laudasse,	te hanc gratis laudasse,
20	assentari mihi.	assentiri mihi.
„	Nimis tu quidem	Nimis quidem tu
21	Eho, mavis	Eo, mavis
„	quam vero extolli?	quam vero extollis.
22	Equidem pol vel	Quidem pol vel
23	aut alios meam speciem in- ridere.	ain' meam speciem alios in- ridere?
24	verum volo dici mihi:	verum volo mihi dici :
27	id cur non additum 'st?	id cura non additum esse.
28	Periisti !	Peristi.
„	quod promiseram tibi do- num,	quod promiseram tibi dona,
29	pol miror tam catam,	pol miror tam captam,

<i>Vers. Edit. Bip.</i>	<i>Cod. Leid.</i>
29 tam doctam te, et bene eductam,	tam doctam te et bene do- ctam,
30 Non stultam stulte facere.	Nosti id tam facere.
31 illum exspectes unum,	illum expetes unum,
34 malum illud?	malum illum?
36 fameque atque algu.	fame atque gelu.
37 Nolo ego mihi	Nolo ego mei
38 aeternum putas fore	aeternum putas fore.
39 te deseret ille	te ille deseret
43 Nihilo ego, quam nunc tu, „ atque uni modo gessi	Nihilo ego quam tu, atque uni moi gessi
45 tibi idem futurum crede.	tibi idem futurum credo.
46 illi stimulatrici.	illi stimula- cri
47 illi me soli censeo	illi meo soli censeo
48 solam ille me soli sibi	solam ille soli sibi
51 Inscita	iscist
52 cures, Ut te ille amet.	cures in te ille amet.
53 Tu jam, quod quaerebas,	Tu quod quaerebas,
55 Perii hercle, ni ego	Perii, ni ego
56 melesuada vitilena.	malesuada et uti lena.
59 At hoc unum „ si illum inservibis	Et hoc unum si illum servibus
60 haec aetatula 'st, „ in senecta . . . querere.	haec aetatula est, inecta . . . querere.
61 me velim vorti	me velim verti
62 atque enicem	atque enecem
64 priusquam id extudi,	priusquam id extuli,
66 et nisi Scapham	et ni Scapham
67 Si tibi sat acceptum 'st, „ fore victum tibi sempiter- num,	si tibi acceptum 'st, fore tibi victum semper- num,
69 et capiundos crinis.	et capiendos crinis.
72 hercle vendundum 'st, pater	hercle vendundum si pater
75 gratiam referri.	gratiam referenti.

<i>Vers.</i>	<i>Ed. Bip.</i>	<i>Cod. Leid.</i>
76	Utinam meus nunc	Utinam nunc meus
77	meis bonis me faciam,	meis me bonis faciam,
78	ista quidem absunta res erit :	ista absunta quidem res erit :
	„ diesque noctesque estur,	dies noctesque estur,
79	parsimoniam adhibet :	parsimoniam adhibebit,
81	hisce diebus.	iisdem diebus
83	si illi dixeris,	si illis dixeris,
87	quae pro me	qui pro me
88	Video te nihili pendere prae Philolache omnis ho- mines.	Video te nihili pendere Phi- lolaches omnis hom.
90	si acceptum sat habes,	is acceptum sat hoies,
92	veniat Philolaches,	veniat Philolachas,
93	Speculo ei usu 'st.	Speculo elusa elusa est.
94	Quid opus 'st speculo	Quid opus speculo
	„ quae tute speculo	quae tu speculo
95	ne nequidquam ... dixeris,	nequiequam ... dixeris,
96	Dabo. aliquid hodie tibi peculi,	Dabo aliquid hodie : pertuli tibi,
	„ Philematium mea.	Philoconatium mea.
98	Ubi tu commoda es,	Ubi tu comodes,
99	quid illa pote pejus quid- quam muliere memorarier?	quid illa potest peius quic- quam muliere morarier?
101	SCAPH. Quid cerussa opus- nam?	SCAPH. Quid cerussa opu 'st?
	„ PHILEM. Qui malas obli- nam.	PHILEM. Nam qui malas obli- nam.
103	Lepide dictum	Lepidum dictum
106	pigmentum ullum	pigmentum illud
107	ullam aliam offuciam.	aliam ullam offuciam.
109	diminuam caput.	imminuam caput.
110	atque exterge	tuque exterge
114	PHILOL. Ut lepidè atque	PHILOL. Ut lepidè atque astute

<i>Vers.</i>	<i>Ed. Bip.</i>	<i>Cod. Leid.</i>
	astute in mentem venit de speculo malac!	in mentem venit de speculo! SCAPH. Mane.
117	Nam istaec veteres,	Nam istae veteres,
118	edentulae, „ oculant,	edontulae, occultant,
121	Quid oleant nescias, nisi id unum, ut male olere intellegas.	Quid oleas nescias, nisi id unum, ni male olere intel- legas.
122	Ut perdocte cuncta callet!	Ut perdocte callet.
123	maximaque adeo pars . . . intellegit,	Maximum adeo pars . . . in- tellegit,
124	quae vos dote meruerunt.	quae vos docte meruerunt.
125	Agedum contempla . . . „ Sati' haec me deceat, Scapha?	Agendum, contempla . . . Sati mi haec, Scapha?
129	Quid opu'st, quod suum esse „ ei ultro ostentariet.	Quid opus est quod suuum esse te ultro ostentariet.
130	Purpura aetas occultan- da 'st: „ aurum turpe mulieri.	Purpura aetate occultanda 'st. aurum turpi mulieri.
132	exornata 'st bene, „ si morata 'st male,	exornata est bene, si morata est male,
133	coeno conlinunt.	coeno concinunt.
134	Nam si pulchra 'st, „ nimis ornata 'st. „ Nimis diu abstineo	Namne si pulchra est, nimis ornata est. Nimis diu abstineo
135	Quid hic vos duae agitis? „ ornata es satis.	Quid hic vos diu agitis? ornata!
136	Abi hinc tu intro,	Abi tu hinc intro,
137	Philematium, „ conlibitum 'st mihi.	Philomatium, collibitum est mihi.
139	Hem, istuc verbum vile est viginti minis.	Iam istuc verbum vide viginti minis.

<i>Vers.</i>	<i>Edit. Bip.</i>	<i>Cod. Leid.</i>
140	cedo, amabo, decem:	cedo amabo decum:
142	cur exprobras?	q' uor exprobras?
144	jam diu	tam diu
148	Haec qui gaudent,	hae qui gaudent
149	invideat . . . commodis.	invideat . . . commodi.
150	appone hic mensulam.	appone hic mensam.
151	Vide, tali ubi sint. Vin' unguenta?	Vide tu an ibi sint unguenta.
	„ Quid opu 'st? cum stacta accubo.	Quid opu 'st? quom sic apud te accubo.
153	Callidamates cum amica, ecum, incedit.	Callidamates cum amica, ut incedit!
154	Conveniunt manipulares.	Conveniunt manuplares.

<i>Vers.</i>	<i>Ed. Bip.</i>
2	Nec quom me melius, mea Scapha, rear esse defaecatam. SCAPHA.
3	Eventus rebus omnibus, velut horno messis magna
4	Fuit.

PHILEMATIUM.

Quid ea messis attinet ad meam lavationem?

SCAPHA.

5 Nihilo plus, quam lavatio tua ad messim.

PHILOLACHES.

Oh, Venus venusta!

Cod. Leid.

Nec quom me melius, mea Scapha, reses aedificatam. SCAPH.
Eventus rebus

Omnibus, velut horno messis magna fuit. PHILEM. Quid
Ea messis attinet ad meam lavationem? SCAPH. Nihilo plus
Quam lavatio tua ad messim. PHILOL. Oh, Venus venusta.

<i>Vers.</i>	<i>Edit. Bip.</i>
--------------	-------------------

22 Equidem pol vel falso, tamen laudari multo malo,

23 Quam vero culpari, aut alios meam speciem iridere.

PHILEMATIUM.

24 Ego verum amo: verum volo dici mihi: mendacem odi.

SCAPHA.

25 Ita tu me ames, ita Philolaches tuus te amet, ut venusta es!

PHILOLACHES.

26 Quid ais,

Cod. Leid.

Quidem pol vel falso, tamen laudari multo malo quam vero
Culpari: ain' meam speciem alios iridere. PHILEM. Ego verum
amo;

Verum volo mihi dici: mendacem odi. SCAPH. Ita tu me ames,
Ita Philolaches tuus te amet, ut venusta es. PHILOL. Quid ais,

Ed. Bip.

Vers.

SCAPHA.

31 Tu ecaster erras, quae quidem illum exspectes unum, atque illi

32 Morem praecipue sic geras, atque alios asperneris.

33 Matronae, non meretricium 'st, unum inservire amantem.

PHILOLACHES.

34 Pro Juppiter! nam quod malum vorsatur meae domi illud?

35 Dii Deaque omnes me pessumis exemplis interficiant,

Cod. Leid.

SCAPHA.

Tu ecaster erras, quae quidem illum expetes unum, atque illi
morem

Praecipue sic geras atque alios asperneris: matronae non meretri-
cium 'st,

Unum inservire amantem. PHILOL. Pro Juppiter! nam quod
malum

Vorsatur meae domi illum? Dii Deaque omnes me pessumis
exemplis.

Interficiant,

viginti versus sunt et duo, viginti versibus et uno leguntur
et quidem hoc modo, ut

Versus 37	finiatur	vocula	plane,
— 39	—	—	non spero
— 44	—	—	reliquit,
— 45	—	—	vix comprimor,
— 46	—	—	solam illi meo
— 47	—	—	solam ille soli
— 49	—	—	lepidam
— 50	—	—	gaudeo mihi
— 51	—	—	tu quidem es.
— 52	—	—	obsecro
— 53	—	—	habes:
— 54	—	—	perdiderit
— 55	—	—	pessimis
— 56	—	—	malesuada
— 57	—	—	meritu 'st

Vers. 70: Ut fama est homini, exin solet pecuniam invenire,
in *Cod. Leid.* hanc sententiam profert Scapha, non Philematium,
ut in *Ed. Bip.*

In Edit. Bip.

Vers.

PHILEMATIUM.

75 Quom videbunt gratiam referri.

PHILOLACHES.

76 Utinam meus nunc mortuus pater ad me nuntietur!

77 Ut ego exheredem meis bonis me faciam, atque haec sit heres.

SCAPHA.

78 Jam ista quidem absumta res erit: diesque noctesque estur,

79 Bibitur, neque quisquam parsimoniam adhibet: sagina
plane est.

In Cod. Leid. hi quinque versus sic ordinati sunt:

PHILEM. Quom videbunt gratiam referenti. PHILOL. Utinam
nunc meus

Mortuus pater ad me nuntietur! Ut ego exheredem meis
Me bonis faciam atque haec sit heres. SCAPH. Iam ista ab-
sumta quidem
Res erit, dies noctesque estur, bibitur,
Neque quisquam parsimoniam adhibebit: sagina plane est.

Versus 87-101 in *Cod. Leid.* quindecim item versibus constant, at hoc modo divisi:

PHILOLACHES.

- 87 Qui pro me caussam diceret, patronum liberavi. SCAPH.
Video te
88 Nihili pendere Philolaches omnis hom. nunc ne eius caussa
89 Vapulem, tibi potius assentabor, is acceptum sat hoies,
tibi fore
90 Illum amicum sempiternum. PHILEM. Cedo mihi speculum,
et cum
91 Ornamentis arculam actutum, Scapha: ornata ut sim, quom
huc veniat
92 Philolachas, voluptas mea. SCAPH. Mulier quae se suam-
que aetatem
93 Spernit, speculo elusa elusa est. Quid opus speculo tibi,
quae tu
94 Speculo speculum es maximum. PHILOL. Ob istue verbom,
95 Ne quicquam, Scapha, tam lepide dixeris, dabo aliquid hodie:
96 Pertuli tibi, Philoconatium mea. PHILEM. Suo quique loco
viden'
97 Capillus satis conpositu 'st commode? SCAPH. Ubi tu
comodes,
98 Capillum commodum esse credito. PHILOL. Vah, quid illa
potest
99 Peius quicquam muliere morarier? nunc assentatrix scelesta
est,
100 Dudum advorsatrix erat. PHILEM. Cedo cerussam. SCAPH.
Quid
101 Cerussa opu 'st? PHILEM. Nam qui malas oblinam.

Versus 104 et 105 *Cod. L.* sic habet:

- 104 PHILEMAT. Tum tu igitur cedo purpurissimum. SCAPH. non do;
105 Scita es tu quidem. Nova pictura interpolare vis opus le-
pidissimum.

Versus 108. Priora hujus versus verba, nempe: Cape igitur
speculum; quae in *Edit. Bip.* Scaphae tribuun-
tur, Philematio dat *Codex Leidensis.*

Versus 150. Age, accumbe igitur, cet. *Codex Leid.* praeponit
versui 149: Qui invident, cet.

ACTUS PRIMUS. SCENA QUARTA.

CALLIDAMATES, DELPHIUM,

PHILOLACHES, PHILEMATIUM.

<i>Vers.</i>	<i>Edit. Bip.</i>	<i>Cod. Leid.</i>
1	Advorsum venire	Advorsum venire
2	Volo tempori.	Volo temperi
„	hem, tibi imperatum est.	en, tibi imperatum est.
3	Nam illic ubi fui,	Nam illi ubi sint,
5	Taesum est.	consunt. <i>Quae vox versum 4 claudit: ita ut quintus versus in Cod. L. a particula Nunc incipiat.</i>
„	comissatum ibo	commessatum ibo
6	hilari ingenio et lepide ac- cipiet.	hilari ingenio et lepido ac- cipiet.
7	Ecquid tibi videor,	Haec quid tibi videor,
„	mamma, madere?	mammam adire?
8	moratus vivere	moratis vite
A	vocula <i>semper</i> , qua <i>Editio Bip.</i> septimum versum finit, <i>Codex Leid.</i> octavum hunc versum incipit.	
9	Visne ego te, ac tute me amplectare?	Visne ego te, ac tu me am- plectere?

<i>Vers.</i>	<i>Edit. Bip.</i>	<i>Cod. Leid.</i>
12	Oh! ocellus es meus,	Oh, oh, ocellus es meus,
14	ubi lectus est stratus,	ubi lectus est status,
15	Sino: sed et hoc, quod mihi in manu est:	Sines et hoc quod mihi in manus est:
18	Tun' me ais, mamma, ma- dere?	tun', mea, vis mammam a- dere?
20	Hem tene, age, i simul. „ quod ego eam, an scis?	En tene, age simul. quo eam, an scis?
22	Comissatum.	commessatum.
23	obviam me	me obviam
24	Illi ego ex omnibus optume volo.	illico ex omnibus optume volo.
25	<i>Revortar</i> incipit, „ Diu est jam id mihi.	<i>revortar</i> versum 24 claudit. Vive iam id mihi.
26	Eu, Philolaches, salve, ami- cissime mihi ... omnium	En, Philolaches: salve, mi amicissime ... omnium.
28	Callidamates.	Callidimates.
32	Sic sine cumpse.	Sic sine eum ipse.

Edit. Bip.

Versus 13 et 14 *Edit. Bip.* unum modo versum in
Cod. Leid. efficiunt.

In Edit. Bip.

Vers. CALLIDAMATES.

15 Sine, sine cadere me.

DELPHIUM.

Sino: sed et hoc, quod mihi in manu est:

16 Si cades, non cades quin cadam tecum.

In Cod. Leid.

CALLIDAMATES.

Sine, sine cadere me; sines et hoc quod mihi in manus est.

DELPHIUM. Si cades, non cades quin cadam tecum.

In Edit. Bip.

Vers.
21 Scio.

DELPHIUM.

CALLIDAMATES.

In mentem venit modo; nempe domum eo

22 Comissatum.

DELPHIUM.

Immo.

CALLIDAMATES.

Istuc quidem jam memini.

In Cod. Leid. hoc modo:

DELPH. Scio; in mentem venit. CALLID. Modo, nempe domum eo
Commissatum. DELPH. immo istuc quidem iam memini.

In Edit. Bip.

Vers.

PHILOLACHES.

24 Illi ego ex omnibus optume volo: jam

25 Revortar.

PHILEMATIUM.

Diu est jam id mihi.

CALLIDAMATES.

Ecquis hic est?

PHILOLACHES.

26 Adest.

CALLIDAMATES.

Eu, Philolaches, salve, amicissime

27 Mihi hominum omnium.

PHILOLACHES.

Dii te ament. accuba,

28 Callidamates. unde agis te?

CALLIDAMATES.

Unde homo ebrius.

PHILOLACHES.

29 Probe. quin amabo accubas, Delphium mea.

CALLIDAMATES.

30 Date illi, quod bibat: dormiam ego jam.

PHILOLACHES.

31 Num mirum aut novom quidpiam facit? quid ego

32 Hoc faciam postea, mea?

DELPHIUM.

Sic sine eumpse.

PHILOLACHES.

Age tu,

33 Interim da ab Delphio cito cantharum circum.

In Cod. Leid.

Versus 24—33 in octo versus contracti sunt et sic ordinati;

dramatis quoque personae in iis aliter loquentes inducuntur.

PHILOL. Illico ex omnibus optime volo: iam revortar.

PHILEM. Vive iam id mihi. CALLID. Equis hic est? PHILOL.

adest. CALLID. En, Philolaches:

Salve mi amicissime hominum omnium. PHILOL. Dū te ament.

Accuba, Callidimates, unde agis te? CALLID. Unde homo ebrius.

Probe. quin amabo accubas, Delphium mea. Date illi quod bibat:

Dormiam ego iam. DELPH. Num mirum aut novom quippiam facit?

Quid ego hoc faciam postea, mea? PHILOL. sic sine eum ipse.

Age tu, interim da ab Delphio cito cantharum circum.

ACTUS SECUNDUS. SCENA PRIMA.

TRANIO, PHILOLACHES, CALLIDAMATES,

DELPHIUM, PHILEMATIUM, PUER.

Vers. Ed. Bip.

Cod. Leid.

5 Ita mali macroris montem

Ita alium erroris montem

6 periit Tranio.

perii Tranio!

8 meam vicem possit pati?

me animo possit pati?

10 Vel isti, qui hastis trium
nummorum caussa subeunt
sub falas.

Vel istis qui hastis trium
nummorum caussa venit
sub falsa.

11 aliqui quindenis hastis

aliqui quique denis hastis

„ solent.

solet.

12 dabo ei talentum,

dabo et talentum,

<i>Vers.</i>	<i>Ed. Bip.</i>	<i>Cod. Leid.</i>
12	qui in crucem excucurrerit.	qui crucem excurrerit.
13	ut affligantur	ut obfingantur
16	a portu redit.	a portu adit.
17	et ego et tu.	ego et tu.
	„ Quid et ego et tu?	quid ego et tu?
18	Pater adest.	Patera quidem est.
19	Ubi est is, obsecro te?	Ubi is est, obsecro?
20	Quis id ait?	Quid ait?
21	Quid ego ago?	Quid ego agam?
	„ Nam quid tu . . . me rogitas,	Num quid tu . . . me rogitas,
22	Tu' vidisti?	Tu eum vidistis?
	„ Certe?	<i>omissum.</i>
23	Quid mihi sit boni, si mentiar?	Quid boni sit mihi si mentier?
28	atque ego desperii.	atque desperii.
31	jam hic me offendet	iam hic me offendit
33	deposivit caput,	desposuit caput,
36	Etiam vigilas?	Etiam vigilia.
39	nisi mihi matulam datis.	nisi matulam datis.
40	istum . . . medicabor metum.	istum . . . medicabo metum.
41	ego, qui istaee sedem, meditariabor tibi.	ego qui istaee sede medicabo tibi.
45	cum hac, cum istae eris.	cum hac istae eris.
47	Namque intus potate	Non metuis potare
48	quam, istaee blanda dicta	commista haec blanda dicta
49	Potin' animo ut sies quieto, et facias quod jubeo?	Potin' animo ut sis quieto, ut facias quod iubeo?
50	Philematium, intro abi, et tu Delphium.	Philematium, intro et tu abi Delphium.
52	Animum advorte nunc tu	Animum advorte tu nunc
53	aedes jam fac oclusae sient.	aedes fac iam oclusae sient.
57	Clavem mihi Laconicam	clavim mihi haec or ca
61	quoi nulla in pectore 'st audacia.	cui nulla est in pectore audacia.

<i>Vers.</i>	<i>Edit. Bip.</i>	<i>Cod. Leid.</i>
62	Nam quoivis homini,	Nam cuivis homini
65	Quae designata sint et facta nequiter.	Quae dissignata sint et facta nequitia.
66	Ne quid patiat ^{ur} ,	ne quid ponatur,
67	sine malo.	sine mo.
68	quae facta . . . turbavimus,	quae facta . . . turbabimus,
70	Neque quidquam nobis pa- riant ex se.	Neque quicquam nobis pare- ant ex eo.
71	quid tu egrederis?	quid tu egredere?
„	perii! oh jam jam	Spero iam iam
72	Heras jussit	Iussit <i>omisso</i> herus
74	Quin etiam illi hoc dicito,	Quin et iam illic dicito,
75	Facturum me,	Facturum <i>sine pronomine</i>

Ed. Bip.

Vers. PHILOLACHES.
22 Tun' vidisti?

TRANIO.

Egomet, inquam.

PHILOLACHES.

Certe?

TRANIO.

Certe, inquam.

PHILOLACHES.

Occidi!

23 Si tu vera memoras.

Cod. Leid.

PHILOL. Tu eum vidistis? TRAN. Egomet inquam. Certe, in-
quam, occidi!

Vers. 33: Igitur demum fodere puteum, ubi sitis fauces tenet;
in *Cod. Leidensi* omnino abest.

Versum 63 inter et Vers. 64 in *Codice Leid.* legitur:

Clavem cedo atque abi intro atque occlude hostium;

et iteratur iisdem verbis vers. 77, ut in *Edit. Bipont.*,
quae Clavim exhibet et ostium.

Edit. Bip.

Vers.

PUER.

72 Herus jussit maximo
73 Opere orare, ut patrem aliquo absterreris modo,
74 Ne introiret. adest.

TRANIO.

Quin etiam illi hoc dicito.

Cod. Leid.

PUER. Iussit maximo
Opere orare, ut patrem aliquo absterreris modo,
Ne introiret. TRAN. Adest. Quin et iam illic hoc dicito,

ACTUS SECUNDUS. SCENA SECUNDA.

THEUROPIDES, TRANIO.

Vers. *Ed. Bip.*

Cod. Leid.

4	imposisse in undam,	imposissie in undam,
6	Apage, apage te a me,	apage ac age te a me,
8	peccavisti largiter,	peccavisti iugiter,
12	edepol ille potuit	poll ille potuit
15	ecquis istas aperit mi foris?	ecquis istas aperit foris?
17	Meus servos hic quidem 'st.	Heu! servos hic quidem 'st.
„	O Theuropides	O Theuropidem
18	Here, salve:	Persalve!
19	Usquene valuisti?	utque invaluisti?
24	Cur non tangerem?	Quor non tangerem?
25	paene confregi foris.	paene confregi fores.
26	Tetigi . . . et pultavi.	tetigi et plutavi.
33	Dii . . . omnes faxint	Dii omnes perduaxint
34	Metuo ut possies.	ne tuo ut ut possies.
35	aut quam subito	at quam subito

<i>Vers.</i>	<i>Edit. Bip.</i>	<i>Cod. Leid.</i>
37	Aedis ne attingite	Aedes ne attigite
38	quin eloquere jam.	quin eloquere.
40	Nemo intro tetulit,	Nemo intro detulit,
41	Circumspicedum, numquis est	Circumspicendum numquis
50	Aurum eii ademit	aurumque et ademit
54	redit a coena	redit a coena
58	St, tace:	Sic tace,
59	Ait venisse . . . ad se	Ait venisse . . . ad sese
62	Mirum quin . . . diceret,	Mirum qui . . . diceret
65	quae ille inquit:	quod illi ait:
68	me in Acheruntem recipere	me in Acheruntem recipere
69	vita careo.	vita caro.
71	Defodit insepultum	defodit in sepulchrum
73	inpia 'st habitatio.	simpia 'st habitatio.
75	St, st!	Secede,
76	Hiccine percussit?	Hic me percussit
77	Vivom me arcessunt	Vivom me accersunt
78	illisce hodie	hisce hodie
	„ conturbabunt fabulam.	contralabunt fabulam.
79	Nimis quam formido,	Nimisque formido,
	„ ne . . . , me opprimat.	ne . . . me opprimant.
80	Quid tute tecum	Quid tu tecum
81	etiam tu fugis?	etiam tu fuges?
82	Nil ego formido:	Nihil ego formido:
	„ pax mihi est	pax est mihi
84	Nil ego conmerui,	Nihil ego commerui,
85	quid aegre 'st?	quid aegre es?
	„ quae res te agitat?	quis te agitat?
86	Quicum istaacc loquere?	Quicum ista haec loquere?
89	nec, quae dico,	nec quid dico,
94	quantum quis, fugies,	quantum quis fuge,
98	Quid . . . negoti	Quid negotii

Versus hujus scenae septimus:

Quod crediturns tibi fui, omne credidi.
in *Cod. Leid.* non occurrit.

In Edit. Bip.

Vers.

TRANIO.

45 Scelus, inquam, factum 'st iamdiu antiquom et vetus.

46 Antiquom id adeo nos nunc factum invenimus.

THEUROPIDES.

47 Quid istuc est, sceleste? aut quis id fecit? cedo.

In Cod. Leid.

TRANIO.

Scelus inquam factum 'st iamdiu antiquom et vetus.

THEUROPIDES.

Antiquom id adeo nos nunc factum invenimus.

Quid istuc est, sceleste? aut quis id fecit? cedo.

In Edit. Bip.

THEUROPIDES.

60 Nempe ergo in somnis?

TRANIO.

Ita. sed ausculata modo.

61. Ait illum hoc pacto sibi dixisse mortuum.

Utrumque hunc versum *Cod. Leid.* non habet.

ACTUS TERTIUS. SCENA PRIMA.

DANISTA, THEUROPIDES, TRANIO.

Vers.

Edit. Bip.

Cod. Leid.

3 in foro dego diem,

in foro ago diem.

12 hei quam timeo

et quam timeo

14 ut ut res ... sese habet,

ut ... sese habet,

Dixi hercule

Dixi hercle

„ Vac misero mihi!

Hei misero mihi.

<i>Vers.</i>	<i>Ed. Bip.</i>	<i>Cod. Leid.</i>
24	Negat, inquam.	quin cogita.
27	obsecro hercule,	obsecro hercle,
30	eccum servom Tranium,	Servom eccum Tranium,
37	frustra istic homo.	frustra est homo.
38	Misargyrides,	mi Sartirites!
41	Hic homo 'st inanis.	Hic homo inanis est.
42	istas mittis tricas?	istas mutiscis tricas?
44	Magis opportunus advenire, quam advenis.	Maius opportunus adventare quam nunc advenis.
45	argentum redditur?	argentum quaeritur?
46	ne clama nimis.	ne clama.
47	Ego ... vero clamo.	Ego vero clamabo.
49	circiter meridie.	circiter meridiem.
53	verum hercle dico:	verum crede dico;
54	quid nugamini?	quid hic nugamini?
55	Eu, hercle, nae tu abi modo.	Tu, hercle, nae tu abi modo.
57	Meum peto.	me ut puto.
60	hoc verbo eripite.	hoc verbo eripit.
62	Quid tu, homo hominum omnium teterrime,	quid tu, hominum omnium teterrime,
63	Venisti huc extentatum?	Venisti huc tu extentatum?
65	an mavis, ut aliquo abeat	an quod abeat
67	quoi sortem vix dare licebit?	quin sortem licebit.
153	Euge, optume.	Fuge, optume.
„	eccum dominus aedium	eccum aedium dominus
155	senatum consili	senatum consilii
156	Igitur tum accedam hunc,	Tum accedam huc,

Vers. 6 et 7 hujus Scenae in *Edit. Bip.*

6 Danista adest, qui dedit argentum fenori,

7 Qui amica est emta, quoque opus in sumtus fuit.

in *Cod. Leid.* sic se habent:

Danista adest, qui dedit qui amica est emta quoque.

Versum 19 inter et versum 20 in Cod. Leid. hi tres versus inserti sunt:

TRANIO.

Cape hercle obscero cum eo una iudicem;
Sed cum videto ut capias qui credat mihi:
Tam facile vinceas quam pirum volpes comest.

et iterantur versu 27 ut in *Edit. Bipontina*.

Ed. Bip.

Vers.

TRANIO.

24 Negat?

THEUROPIDES.

Negat, inquam.

TRANIO.

Perii oppido, quom cogito!

25 Non confitetur?

THEUROPIDES.

Dicam, si confessus sit.

in Cod. Leid. uno tantum versu sic leguntur:

TRAN. Negat? Quin cogita. THEUR. Dicam si confessus sit.

Vers.

In Edit. Bip.

33 Scelestus, natus Diis inimicis omnibus!

34 Jam illo praesente adibit. Nae ego homo sum miser!
non dat *Cod. Leidensis*.

In Edit. Bip.

Vers.

DANISTA.

37 Spes est de argento.

TRANIO.

Hilarus est frustra istic homo.

In Cod. Leid.

DANIST. Spes est de argento: hilarus est. TRAN. Frustra est
homo.

In *Cod. Leid.* ad Vers. 45: DANIST. Quin mihi argentum quaeritur? in margine eadem manu additum est *fenus*.

Vers. 60: Responsiones omnis hoc verbo eripite, in *Cod. Leid.* TRANIO dicit, in *Edit. Bip.* Danista.

In Vers 66: Urbem exsul linquat factus hic caussa tui, *Cod. Leid.* duo verba: *linquat factus* omittit. Hic desiderantur praeterea 85 versus, qui versum 67 sequuntur; nempe a vers. 68: *Eia, mastigia, ad me redi.* usque ad versum 153: *Euge, optume*, cet. vel ut in *Cod. L.* legitur: *Fuge optume*. Hos autem versus in *Cod. Leid.* invenimus post „Illi erunt bucaedae multo potius, quam ego Sim restio”, qui versus, in *Edit. Bip.* ultimus Act. IV. Scen. 1, in *Cod. Leid.* legitur post vers. 154 Scen. 2 Act. III.

ACTUS TERTIUS. SCENA SECUNDA.

SIMO, THEUROPIDES, TRANIO.

<i>Vers.</i>	<i>Edit. Bip.</i>	<i>Cod. Leid.</i>
1	Melius anno hoc	Melius hoc anno
2	Nec quando esca . . . me ju- verit	Ne quidem ea meruerit
5	Non illico fuit,	Nam in loco fuit,
6	quam solitum, dedit.	quod solum dedit.
7	Voluit in cubiculum abdu- cere me anus.	Voluit in cubiculum adducere, eamus.
10	turget mihi uxor nunc, scio,	turget mihi uxor, scio nunc,
12	est intus	si intrabis,
13	Quo magis cogito ego	quum magis cogito
21	Pejusque posthac	Peius posthac
22	Si abitus fecerit male,	Abitus . . fecerit male,
25	Tempus . . est . . hunc alloqui mihi,	Tempus . . est . . hunc alloqui me.
31	Herele at te ego	Herele te habeo, hau

<i>Vers.</i>	<i>Edit. Bip.</i>	<i>Cod. Leid.</i>
32	Haud bonum teneo servom.	bonum teneo servum.
43	Nunc nobis omnia haec	Nunc nobis communia haec
49	Quid est? quomodo, pes- sume?	Quid est, quomodo pessumo
50	Quaene subducta erat	quae nec subducta erat
53	Velim ut velles,	Velim ut tu velles
„	Quid est negotii?	Quid est negotii?
54	Eloquere.	Eloquar. (dicit Tranio)
„	Herus peregre venit.	tuusne herus peregre venit?
„	Tunc tibi	tunc
55	Chorda tenditur :	cor tenditur.
„	inde in ferriterium :	Inde ferri iterum
60	quod ad te...memisit	quod a te...me misit
62	Jam de istis rebus	iam : de istis rebus
63	Numquid increpavit filium?	Numquid increpabit filium?
64	Tam liquidu 'st, quam	Tam liquidum est quam
66	has aedis tuas.	haec aedis tuas,
69	Et balneas	Et balneas
71	Dare volt uxorem filio,	Dare volt filio uxorem,
73	sibi laudasse haec ait ar- chitectonem	sibi laudasse ait architecto- rem
76	Nae ille malo quidem ab opere exemplum petit.	Nam ille eo malo opere exem- plum petit.
77	hic audivit esse aetatem	hic esse aetatem
78	Subdiu coli absque Sole perpetuum diem.	Subdiu sol perpetuum diem.
80	Sol semper hic est usque a mani ad vesperum,	Semper hic sol est a mane usque ad vesperum quasi,
87	I, voca.	Voca.
91	Vehit hic autem alter	Venit autem alter
96	hunc haud scio an conloquar.	num ausulto an conloquar.
97	Quis nominat me?	Hem quis me nominat?
98	Hero servos multum suo fidelis.	Hero servos multum suo.

<i>Vers.</i>	<i>Ed. Bip.</i>	<i>Cod. Leid.</i>
100	Quid ... tam diu restitisti?	quid ... tamdiu destitisti?
102	hoc obtines tuum,	obtines hoc tuum,
104	haud facile	haud factum facile
105	hic esse et illic simul	hic esse, illic simul et
107	Num moror?	Non moror.
108	ipse te ante ostium	ipse ante ostium
112	quisque ruri metit.	quisque rure metiat.
113	haud liceret.	haud placeret.
158	Apage istum a me per- ductorem :	Apage istum a me
160	Ergo intro eo	Ego introeo igitur
„	i, licet.	ilicet.
161	Ibo intro igitur.	Ibo intro.
„	Agedum vide.	Agedum un?
162	TRANIO. Est. THEUROP.	THEUROP. Et ubi canis?
	Ubi canis est?	
„	Abi dierecta. st!	Abi dierecte. SIM. est?
„	abin' hinc in malam cru- cem ?	Abin hinc malam crucem :
163	st! abi istine.	SIM. est? Tran. abi hinc;
164	quam est aqua :	quam feta :
„	vise. ire intro	quavis ire intro
169	Sequere hac igitur.	Sequere me igitur
„	a pedibus abscedam.	ab aedibus abscedam.

In Edit. Bip.

Versus hujus Scenae

15 Neminem sollicitat sopor.

16 Ire dormitum odio est. nunc vero mihi

17 Exsequi, cet.

In Cod. Leid.

Neminem sollicitat sopor, ire dormitum odio est.

Exsequi, cet.

Vers. 31 in *Edit. Bip.*

SIMO.

Quom me laudas.

Amice facis,

TRANIO.

Decet certe.

SIMO.

Hercle at te ego, cet.

in *Cod. Leid.* sic habetur:

SIM. Amice facis

Quom me laudas: decet certe; hercle te habeo, hau, cet.

Vers. 32-38 in *Cod. Leid.* manci sunt et laceri;

33 Bonum teneo servum

Eia mastigia a meridie amisticero

Quid nunc quam mox. TRAN. Qd. est? SIM. Quod solet fieri.

Hic

TRAN. Qd id est?

Sic decet

morem geras

Vita quam sit brevis simul cogita.

Hem vix tandem pcepi sup his reb nostris te loqui.

Musice, cet.

Edit. Bip.

Vers.

SIMO.

53 Velim ut velles, Tranio. Sed quid est negoti?

54 Eloquere.

TRANIO.

Herus peregre venit.

SIMO.

Tunc tibi

55 Chorda tenditur: inde in ferriterium:

56 Postea in crucem recta.

TRANIO.

Nunc te ego per genua

57 Obsecro, ne indicium hero facias meo.

SIMO.

E me,

58 Ne quid metuas, nihil sciet.

TRANIO.

Patrone, salve.

SIMO.

59 Nihil moror mihi istiusmodi clientis.

Cod. Leid.

Velim ut tu velles Tranio. Sed qd e negotii? TRAN. Eloquar.
Tuusne

Herus pegre venit, tunc. TRAN. Cor tenditur,

Inde ferri iterum postea hem obscero,

Nem inditium hero facias meo. SIM. e me ne qd metuas
mibi sciet.

TRAN. Patrone salve. SIM. nihil moror mihi istiusmodi clientis.

Vers. 69 et 70 in *Cod. Leid.*

Et balneas et ambulacrum

Et porticum. SI. qd esomniavit? TR. ego dicam tibi.

Nec mihi, prima verba vers. 82 in *Edit. Bip.*, sunt in *Cod. Leid.* ultima versus praecedentis.

Vers. 85. Attamen inspicere volt: in *Cod. Leid.* non Tranio, sed Simo dicit.

Vers. 94. Habent: hoc verbo in *Cod. L.* versus praecedens clauditur.

A versu 96: Nunc haud scio an conloquar, in *Cod. Leid.* nova incipit Scena.

Vers. 107: *Age*, — incipit hunc versum, in *Cod. Leid.* versum praegressum claudit.

Vers. 108 incipit a voce *senex*, in *Cod. L.* hac voce versus praecedens finitur.

Vers. 110. Quid tandem? *Cod. Leid.* versui praegresso jungit.

Post vers. 114: Lucri quidquid est, id domum trahere oportet, in *Cod. L.* Tranio dicit: „Latius demum est operae pretium ivisse,” unde in *Edit. Bip.* incipit versus 155; in *Cod. Leid.* hoc loco versus 39 omissi sunt; hi autem in *Cod. Leid.* inveniuntur post vers. 27 act. IV. scen. 1 *Edit. Bip.*, quae Scena in *Cod. Leid.* scenae 2 act. III. juncta est. Vid. pag. seq.

Vers. 160, 161, 162, 163 et 164 in *Cod. Leid.* sic se habent:
 TH. Ego introeo igitur sine pductore. s. ilicet. T. ibo intro.
 TR. Manesis videam ne canis. TH. agendu un? S. et ubi canis.

TR.

Abi dierecte S. est? TR. abin hinc malam cruce[m], at etiam Restas S. est? TR. abi hinc; nihil pericli est, age tam placida est Quam feta: quavis ire intro audacter licet.

Versus 165 sqq. ut in *Edit. Bip.*; at post Vers. 169, quo in *Ed. Bip.* haec Scena finitur, et ubi Scena tertia incipit, *Cod. Leid.* pergit his verbis:

„Servi qui quom culpa carent tamen malum metuunt,” a quibus verbis in *Ed. Bip.* Actus 4 Scena 1 initium sumit; porro in *Cod. Leid.* sequentes versus hoc modo exarati sunt:

Hi solent esse heris utibiles; nam illi qui nihil metuunt,	
Postquam sunt malum meriti, stulta sibi expetunt consilia.	
Exercent sese ad cursuram, fugiunt, sed hi si repnsi snt	
Faciunt a malo peculio quod nequeunt	
Augent expauxillum	deparant
Mihi inspectore consilii	malam rem prius
Quam ut meum	

Ut adhuc fuit mihi, corium esse oportet sincerum,
Atq; ut vetem verberare si huic imperabo, probe tectum habebo
malum.
Cum impluit certos ne impluat mihi: nam ut servi volunt
Esse herum ita solet boni improbi sunt malus fuit.

Vers. 18. Nam cet.

19 finitur vocabulis: *ut eant*, et vers. 21 verbis: *ire vis*.

Vers. *Edit. Bip.*

Cod. Leid.

21 Scio, quo properas: Scio quod properas:
23 Hoc pretium inde abstuli. Hoc pretium unum auscultavi
ita abii foras. solus foras. (Sequens versus a
Solus inchoatur.)

25 die crastini di crastini
27 minoris pendo minori spero
Mirum sane prope ad finem hujus Scenae insertos inveniri versus
115-155, quos ad Act. III, Scen. 2 omissos esse notavimus.

Edit. Bip.

Vers.

TRANIO.

116 Morare hercle, quom verba facis. subsequere.

THEUROPIDES.

Fiat,

In Cod. Leid.

Morate hercle facis; subsequere, fiat.

117 adduxi tibi hominem. tibi adduxi hominem.
119 Dii te ament. Dei te ament.
„ Inspicere te aedis has velle Inspicere aedis te has velle
aibat mihi. aiebat mihi.
123 Ah! cave tu Ah tu cave
127 atque te existumo humano ac esse existumo humani in-
genio.
128 otiose perspectas, otiose perspecta,

Inter vers. 129 et 130 in *Cod. Leid.* hi duo versus inveniuntur:
„Vin q̄ perducitet. Tē. apage istum perductorem, nō placet.
Si. quid est! Tē. errabo potius q̄ perductet quispiam.”
qui iidem fere sunt ac vers. 158 et 159 *Edit. Bip.*

Vers. 130 in *Cod. Ms.* sic legitur:

Viden vestibulum ante aedis hoc ambulacrum cuiusmodi!

<i>Vers.</i>	<i>Edit. Bip.</i>	<i>Cod. Leid.</i>
136	pro istis duobus,	pro istis diebus,
139	tarnes secat.	terram secant.
143	Viden' coagmenta	viden' ornamenta
144	ut connivent,	ut convenit,
145	Ut quidque magis	ut quidquid magis
148	ut conspicerē possies.	ut conspicerē possis.
150	tu isto . . . obtuere,	tu istac . . . obtuere,
153	aetate non quis	aetati non quis
154	vehementer placent.	vehementer iacent.

His versibus coniungit *Codex Leid.* versum:

„Illi erunt bucaedae multo potius quam ego Sim restio,” qui in
Edit. Bip. ultimus est versus Act. IV. Scen. 1. incipientis a
„Servi, qui cum culpa carint,” cet.

Codex Leid. autem deinde hoc modo pergit:

Mane tu atque assiste illico: Tra. molestus ne sis, nemo dat.
Cujus versus prior pars in *Edit. Bip.* initium est Act. IV.
Scen. 2; pars vero posterior est initium vers. 69 Act. III.
Scen. 1. (Vid. pag. 35.)

Porro in *Cod. Leid.* legitur:

Age quid lubet. tu solus credo foenore argentum das;
Cedo foenus. Tr. foenus illic foenus hic, nescit quidem
Nisi foenus fabularier. Vetro te neq̄ ego tetriciorem bellum
Vidisse me unquam quam te censeo.
Non edepol cet.

Quos versus *Edit. Bip.* Act. III. Sc. 1. sic exhibet:

<i>Vers.</i>	TRANIO.	
69		age quid lubet.

70 Tu solus, credo, fenore argentum datas.

DANISTA.

71 Cedo fenus. redde fenus. fenus reddite.

72 Daturin' estis fenus actutum mihi?

73 Date mihi fenus.

TRANIO.

Fenus illic, fenus hic.

74 Nescit quidem nisi fenus fabularier

75 Veterator. neque ego tetriorem beluam

76 Vidisse me umquam, quemquam quam te, censeo.

Vers. Edil. Bip.

Cod. Leid.

78 Calidum hoc est, etsi Callidum hoc est, etsi
procul abest. urit male. procul abes tu ita male.

Versus 79, 80, 81 et 82 *Cod. L.* dat hoc modo:

Quod illud est foenus. TRA. et sortem dabit pater,

Quom advenit peregre non multo prius.

Is tibi foenus et sortem dabit, ne conciliare quid nos porro
postules.

85 Quid gnatum compel- Quid gnatum compellat
lat meum 86 Sic, sic,

88 Obici argentum huic ob Obi argentum ob os impurum
os impurae beluae. beluae.

89 Jube homini argento os Iube in hominem argenteos
verberarier. verberarier.

93 paullum id quidem est. (*Theuropides, non Danista, dicit*).

94 videturne obsecro videtur obsecro

97 id me scire expeto. id me scire exspecto.

98 Adeo etiam Abeo etiam

100 Dic te daturum, ut abeat. (*abest*)

THEUR. Egon' dicam dare?

105 Tuus emit *versus 104 clauditur.*

106 in mercatura vortitur. in mercatum advortitur. (*mer-*
catum vers. praeced. claudit.)

107 Ain' tu, aedis? TR. aedis, Ain tu aedis: TR. inquam.

- inquam: sed scin' quojus- Sed quouismodi?
 modi?
- 108 Qui scire possim? Qui scire possum?
 „ Quid est? *Vers. hunc claudit.*
 „ Ne me roga. *Versum 109 inchoat.*
- 109 clamorem merum. canorem merum.
 Versum 110: Bene hercle factum. quid? eas quanti destinat?
Cod. Leid. finit his verbis: etiam respicis. Deinde pergit:
 Mihi molestus ne sis. TRA. Vide ut fastidit simia!
 Qui versus in *Ed. Bip.* in initio habentur Act. IV. Scen. 2,
 ubi personae loquentes sunt SERVUS, PHANISCUS, THEUROPI-
 DES; in *Cod. Leid.* vero TRANIO et DANISTA.
-
- Vers. In Edit. Bip. In Cod. Leid.*
- 4 quid id curas? quid hic curas?
 6 Ego enim
 7 Dicam: Ego enim dicam.
 „ perduci poteris perduci poteres
 8 te herus tam amat. eratus amant.
 9 Vah! Oculi dolent. Num oculi dolent?
 11 *Nummos*, initium hujus versus, in *Cod. L.* cum praecedente
 versus cohaeret.
 12 Maledicam (*Versum 11 claudit.*)
 13 culcitellam culcitullam
 15 i advorsus. advorsus. (*i. omisso.*)
 16 hercle, Phanisce, abstine hercle abstine (*versum clau-*
dunt, reliqua cum versu sq.
juncta sunt.)
 21 Nequam homines, ita sunt: *versum praegressum finiunt.*
 22 male me mulcet. male me mulcet.
-

In *Cod. Leid.* hic illa Scena sequitur, quae in *Edit. Bipont.* est

ACTUS TERT. SCENA TERTIA.

TRANIO, THEUROPIDES.

<i>Vers</i>	<i>In Edit. Bip.</i>	<i>In Cod. Leid.</i>
1	hoc mercimoni?	mercimonii?
2	me scio	me scito
3	abjectas aedis,	ablectas aedis,
4	Ecquid placent,	Ecquid placeant.
9	mercimoni lepidi! si hercle	mercimonii lepidi! hercle
11	Numquam accipiam.	Numquam accipiem.
„	Si, here, te . . . cupias,	Si recte te . . . cupies,
	TRANIO.	THEUROPIDES.
16	Haud nummo amplius.	At imo amplius hodie
	THEUROP.	accipiat.
17	Hodie accipiat.	
19	ne quid captioni mihi sit, si dederim	ne quid captioni mihi, sed si dederim
22	Qui tibi numquam	Quia tibi unquam
23	eam mihi debeo gratiam atque animo meo.	eandem inis gratiam. (<i>Theuro-</i> <i>pides respondet.</i>)
25	Nunc abi; i rus.	Nunc abi rus.
26	Licet.	Lubet.
28	Dicam, ut hic res sint qui- etae,	Dicam, ut huic res sunt qui- etae,

In Cod. Leid. hic incipit nova Scena hoc versu:

„Hic qd neq convivar sonitus itide ut anthac fuit,” qui versus
est 23 Act. IV, Scen. 2 *Edit. Bip.*

<i>Vers.</i>	<i>In Edit. Bip.</i>	<i>In Cod. Leid.</i>
24	neque alium quemquam	neque aliquem
25	quid illi homines quaerunt	quid illic homines quaerunt
	PHANISCUS.	DANISTA.
26	Pergam pultare ostium.	Pergam pultare ostium. (Us- que ad finem hujus Scenae DANISTA loquitur, ubi in <i>Edit. Bip.</i> PHANISCUS.)

<i>Vers.</i>	<i>Edit. Bip.</i>	<i>Cod. Leid.</i>
31	nimum es delicatus.	nimum delicatus.
32	Quoi homini?	Cui homini?
33	te esse arbitror	te esse arbitro
34	hic Philolaches adulescens	hic Philolaches
36	nisi hinc hodie emigravit,	nisi hic hodie emigravit,
	„ certo scio 37 Hic habitare.	certos scio hic habitare.
		<i>(hic versus finitur).</i>
37	jam hic nemo habitat.	Iam nemo habitat.
		<i>(egone? hunc versum claudit).</i>
39	Nemo habitat? hem!	Nemo habitat.
	THEUROPIDES.	THEUROPIDES.
	Ita profecto.	Habitat profecto.
41	Abiit, numquam hic triduum in unum desitum est esse et bibi.	Abiit, hic nunquam triduum unum desitum esse et bibi est.
42	quid ais?	quid agis?
	„ Triduum in unum	Triduum unum
44	Qui Philolaches?	Quid, Philolaches?
45	Hei! hei! occidi,	Hei! occidi,
48	Cum hero vostro?	<i>Versum praegressum claudunt.</i>
49	Vide sis, ne forte
50	Atque ibi meliuscule,	Atque ibi melius,
	„ satis fuerit,	<i>Hic finitur versus.</i>
51	Ita dico, ne ad alias . . . deveneris.	Ita dico, ad alias veneris.
52	Scio, qua me ire oportet:	Scio, quo me ire oportet:
	„ et quo venerim, novi, loci.	et quo venerim novi loqui.
53	quojus est pater	cuius est pater
54	postquam pater abivit	postquam abiit
55	Liberavit.	<i>(versum praecedentem claudit.)</i>
56	Μὰ τὸν Ἀπόλλω!	ma ton Apollo.
57	amicam destinatum Philolachi?	amicam destinatum Philolachem.
58	Ajo.	<i>(versus 57 clauditur.)</i>

<i>Vers. Ed. Bip.</i>	<i>Cod. Leid.</i>
59 perpotasse assiduo	<i>sunt ultima verba vers. prae.</i>
60 Quid, is aedis emit hic proximas?	Quid ais, aedes hic proximas?
61 dedit huic quae essent pig- nori?	dedit usque pignori?
62 Neque illud ajo.	Neque istud aio.
„ patrem illic perdidit.	patrem illic perdit.
67 Tranio:	<i>(versum 66 claudit).</i>
„ is vel possiet.	is vel potest.
69 Facta ita,	Facta,
71 Quid istae pultas, ubi nemo intus?	quid ita pultas, ubi nemo intus?
72 commissatum abisse.	comessatum abisse.
74 Mihi, nisi herum metuam „ qui tergum tegam.	Mihi? nisi herum ut metuam qui tergum queram.

ACTUS QUARTUS. SCENA TERTIA.

THEUROPIDES, SIMO.

<i>Vers. In Edit. Bip.</i>	<i>In Cod. Leid.</i>
1 Perii hercle,	Peri hercle,
„ ut verba audio,	ut audio,
2 hinc modo	<i>Versum primum claudit.</i>
3 orasque ultimas	<i>. secundum</i>
4 circumvectus,	circumventus,
5 Verum jam scibo:	Verum iam ibo;
6 A foro	<i>Versus quartus clauditur.</i>
10 efferri foras:	<i>. septimus</i>
11 vixisse aibant.	Vixisse aiebant
12 requiritas?	<i>Versus octavi finis est.</i>
14 te vocare censeas.	evocare censeas.
15 Verum cras,	<i>Versum 10 claudit.</i>
„ nisi quis prius	nisi prius

<i>Vers.</i>	<i>Ed. Bip.</i>	<i>Cod. Leid.</i>
16	vel apud te coenavero.	apud te coenavero.
17	Ne istuc quidem	<i>Versum 11 finiunt.</i>
18	Maxume. 12
19	Minas quadraginta	Minas triginta
	„ quas sciam.	qi iam
20	A Philolachete.	<i>Versum 13 claudunt.</i>
21	Multo id minus. 14
23	at quidem tu,	<i>Simo dicit, non Theuropides.</i>
25	quod tecum hic filius	quod ... filius hic
26	Negotii gessit.	Negotii gessit.
	„ ut ille hic gesserit,	ut hic ille gesserit,
27	negoti quidquam? at quo die?	negotii? quidnam aut quo die?
29	Non memini quidem hercle.	Non mihi qd hercle.
30	postules.	<i>Versum 22 claudit.</i>
32	accepisse 23
33	responde mihi. 24
34	aibat dare,	aiebat dare,
35	hinc velle aibat in tuis.	hoc velle aiebat in tuis. (Post haec verba Theurop. dicit: Habeo satis.)

In Edit. Bip.

Vers. THEUROPIDES.

36 Hinc aedificare volui?

SIMO.

Sic dixit mihi.

THEUROPIDES.

37 Hei mihi, desperii! vocis non habeo satis.

38 Vicini, interii, perii!

In Cod. Leid.

THEUR. Hic aedificare voli. si. Sic dixi mihi.

THEUR. Hei mihi, desperii! Vos, o nunc vicini,

Perii, interii!

In Edit. Bip.

THEUROPIDES.

39 Immo exturbavit omnia.

40 Te ludificatus est et me hodie indignis modis.

In Cod. Leid.

THEUROP. Immo exturbavit omnia.

SIM. Te ludificast. THEUR. me hodie indignis modis.

Vers. In Edit. Bip.

In Cod. Leid.

41 Quid tu ais?

Quid tu agis?

42 Te ludificatus et me

diludificast me

47 hodie ille ludificatus est.

hodie ludificatus est.

ACTUS QUINTUS. SCENA PRIMA.

TRANIO, THEUROPIDES.

Vers. In Edit. Bip.

In Cod. Leid.

1 in rebus dubiis, nauci non
erit.

in rebus dubii is nauci non
erit.

3 filium . . . arcesserem,

filium . . . accerserem,

4 Abii illa . . . ad hortum

Ab illo . . . ad hortum

9 Quem quom convocavi,

Quoniam convocavi

10 Ubi ego video rem vorti

Ubi egomet video verti rem

12 Ut ne quid possit

Ut quid sit

14 Sed quid hoc est,

sed quid est hoc,

15 gustare . . . sermonem

gustare . . . sermones

17 continuo exsiliatis:

continuo ex illatis

Hunc versum in *Codice Leid.* subsequitur:

„Talentis a magnis totidem qd ego et tu sumus.”

qui versus est III Act. III. Sc. 1 in *Edit. Bip.* et sic sese
habet: Talentis magnis totidem, quot ego et tu sumus.

112 Sed . . . has dedit

Sic . . . has dedit

113 Ilinc sumsit, quas ei dedi-
mus.

Hic sumsit q̄i ante dedimus.

<i>Vers.</i>	<i>In Edit. Bip.</i>	<i>In Cod. Leid.</i>
114	postquam haec aedes ita erant,	postquam haec aedes viderat,
116	Bene hercle factum.	<i>versum praegressum claudunt.</i>
„	Heus, jam appetit meridies. <i>(Danista dicit.)</i>	Heus, iam appetit meridie. <i>(Tranio dicit, et quae sequuntur.)</i>
117	nos enicet.	nos enecet.
118	Et sors et fenus.	<i>praecedentem versum finiunt.</i>
120	Velim quidem
121	mecum rem habe. <i>(Theuropides dicit.)</i>	mecum rem habet. <i>(Danista dicit.)</i>
„	abs te petam.	abs te petit.

In Edit. Bip.

THEUROPIDES.

122 Petito cras.

DANISTA.

Abeo: sat habeo, si cras fero.

In Cod. Leid.

THEUR. Petito cras: abeo. DAN. Sat habeo, si cras fero.

124	Ita mea consilia perturbat paenissime.	Mea consilia perturbat plenissime.
„	mea consilia	<i>Versus praecedens finitur.</i>
125	Nullum ... genus est ... tetrius,	Nullum ... genus ... tetrius,
128	Ecce autem perii!	<i>Versum praec. claudunt.</i>
129	quid siet.
131	Nisi, ut dicam	Nisi dicam
133	Calidum mendacium.	Callidum mendacium.
134	id rectum 'st dicere.	id decretum 'st dicere.
135	Jam commentu's?	Iam commentu' es? <i>(Ultima verba versus praegressi.)</i>
„	Dii istum perduint!	Dii istum.

<i>Vers.</i>	<i>In Edit. Bip.</i>	<i>In Cod. Leid.</i>
138	argentum	<i>Versus 137 clauditur.</i>
140	Non emit has.	Non emit.
	„ Cupio	<i>Versum 140 finit.</i>
142	Atque evocato	Atque evoca (<i>versus praec.</i> <i>finitur.</i>)
	„ ad te, Tranio.	atteterno.
143	Ecce autem iterum	<i>Versum 142 claudunt.</i>
	„ quid ego dicam nescio,	quid dicam nescio,
144	ad . . . saxum me . . . ferunt.	ad saxum . . . me efferunt. (<i>Finis versus praegressi.</i>)
145	non herele, quid nunc faciam, reperio:	herele, quid nunc faciam?
146	Manifesto teneor.	Ecce manifesto teneor.
	„ Evocadum aliquem	Evoca aliquem dum
147	at hic sunt mulieres:	hic sunt mulieres.
150	dum exis, te opperiar	dum ex isto opperiar (<i>ex isto</i> <i>versum finit.</i>)
152	oppugnans mala. His versibus <i>Cod. Leid.</i> adjungit:	
THEUROP.	Ego illum ante aedes prestabo ludificatore meū, Cuius ego hic ludificabo coriū si vivis probe. — qui est versus 18	
	Act. V. Scen. 1 in <i>Edit. Bip.</i> , ubi haec verba sic leguntur:	
	THEUROPIDES.	
	Ego illum ante aedis praestolabor ludificatorem meum:	
19	Quojus ego hic ludificabo corium, si vivo, probe.	
—————		
	Codex deinde hoc modo pergit:	
20	Res palam 'st. nunc te videre meliu 'st, quid agas, Tranio.	
23	O mortalem malum!	O mortale malum!
25	Verba dare illi non potest.	Verba illi non potest.
27	assum praesens praesenti tibi.	id sum praesens praesenti tibi.
29	opportune advenit.	opportune adveniet.
33	Quid jam? Scio, cet.	<i>omnino abest.</i>
34	neque se has aedis	neque se hasce aedis

<i>Vers.</i> <i>in Edit. Bip.</i>	<i>In Cod. Leid.</i>
37 neque . . . argentum datum.	neque argentum . . . datum esse.
39 numquam . . . dabit.	numquam . . . mihi dabit.
40 in jus jube ire. THEUROP. jam mane.	in iussi veniam. (<i>Sunt quoque Tranionis verba.</i>)
42 si igitur ego arcessam	igitur si ego accersam
„ Factum jam esse	Factum esse iam
43 mancipio poscere.	mancipio poposcere.
„ hoc primum volo,	primum volo,
„ censeo.	<i>est hujus versus finis.</i>
48 Ne occupassis . . . aram.	ne occupassis . . . arma.
„ Scies.	Sies.
49 Quia id enim . . . volo,	Quia enim id . . . volo,
50 tanto apud iudicem . . . fa- cilius.	tantum apud iudicem . . . fa- cilius.
51 Quod agis, id agas.	Quod agas, id agas.
52 Nescis tu quam meticulosa	Nesis quam meticulosa
54 Sic . . . hinc . . . dedero.	Si . . . hinc . . . dedero.
55 Tum . . . sunt	tunc . . . sunt
58 nihil quaesti siet.	nihil quaestis id.
59 Qui tandem? TH. Probe	Tandem TH. probi
60 Me emunxti.	me emunxit.
„ Vide sis, sati' ne recte?	Viden si satin et recte?
„ num mucci fluunt?	nummi huc fluunt.
61 Cerebrum . . . omnem . . . emunxti meum?	Cerebrum . . . omnem . . . unexi mero.
64 id hodie inultus designaveris;	hodie invitus destinant.
65 jubebo . . . sarmenta,	iube . . . sarmen,
66 Ne faxis: nam elixus esse,	Ne faxis sis; nam ellisus esse,

ACTUS QUINTUS. SCENA SECUNDA.

CALLIDAMATES, THEUROPIDES, TRANIO.

<i>Vers.</i> <i>In Edit. Bip.</i>	<i>In Cod. Leid.</i>
I Ubi somnum sepelivi om-	Ubi somnium sepelivi, om-

Vers. In Edit. Bip.

- nem, atque . . . crapulam
 3 Quoquo modo . . . advenien-
 tem servos ludificatus siet,
 4 Ait: sese metuere in conspec-
 tum illius occedere.
 8 Sic talem, . . . Dii te ament,
 10 si tibi non libet.
 11 Quia' me . . . autumo?
 13 mitte ista, et ito ad me ad
 coenam.
 „ Dic venturum.
 14 tu . . . quid confugisti . . . ?
 16 utriusque disceptator,
 18 absente te :
 21 Hercle mihi
 „ quam es orator catus.
 23 Enim istic captio est.
 24 ne metuam igitur,
 „ et ut tu
 25 Jam minoris omnia facio,
 prae quam

 27 Sapere istac aetate oportet,
 qui sunt capite candido.
 28 Quid ego nunc faciam,
 „ Demipho, aut Philonides?
 29 Dicitō iis,
 31 sine vicissim me loqui :
 34 quae fecit quia te scire scit.
 36 Scis . . . illam aetatem
 37 nobiscum una fecit :
 42 quod lubet :
 44 dat istam veniam.
 45 Tamen etsi pudet?

In Cod. Leid.

- nemque . . . crapulam,
 Quoquo modo . . . a servo ludi-
 ficatum sit,
 ait se metuere in conspectu ac-
 cedere.
 tale . . . Dii te ament,
 Si re non libet.
 Quin me . . . autumo.
 mitte ista haec, et ad me ad
 coenam.
 Dic iturum.
 tu . . . quod confugisti,
 utrisque disceptator,
 absente :
 Herile mihi
 qs es orator catus.
Sunt Theuropidis verba.
 ne metuam,
 ut tu
 Iam minori scio p̄dam. (*Tranio*
dicit; tum Theuropides: qui-
bis modis etc.
 Sapere ista aetate oportet,
 quis capite candido.
 Quid ergo nunc faciam,
 Dephilo aut Philomontes?
 Dicitō his,
 sine me vicissim loqui :
 quia fecit quae te scire scit.
 Scis . . . illae aetate
 una nobiscum fecit;
vers. 43 inchoant.
 istam veniam
 tam etsi pudet?

<i>Vers. In Edit. Bip.</i>	<i>In Cod. Leid.</i>
46 Interinam hercle ego, si vivo.	Interinam hercle, ego iubeo (<i>dicit Callidamates.</i>)
49 pessum premam.	<i>Ab his verbis vers. 50 incipit.</i>
50 Mitte quaeso istunc.	Mitte quaeso tu me. (<i>Tranio dicit.</i>)
„ Hem, viden' ut restat	Viden ut restat
51 Tranio, quiesce, si sapis.	Tranio quiesce.
53 Nihil opus est profecto:	Nihil opus profecto.
54 Nolo, ores.	Nolo.
„ Nolo, inquam, ores.	Nolo, nunquam oras.
„ Nequidquam nevis.	Nequidquam venis. (<i>Theuroides dicit.</i>)
55 Hanc modo unam noxiam; unam, quaeso, fac caussa mea.	Unam modo hanc noxiam quaeso caussa mea.
56 cras jam commeream	gram commeream si
58 Age abi,	Age habe,

QUAESTIONES.

I.

Quo antiquior Codex Ms., eo ferme emendatior auctoris lectio est.

II.

Præter libros Mss. maxime veterimae editiones adhibendae sunt, quarum haud multo minor, quam scriptorum librorum est auctoritas.

III.

De Plauti *Mostellaria* dici potest, ut ea exhibeat dicta easque facetias, quae cum veris, quas agere videmus, personarum moribus et cum vero rerum habitu et natura argumentoque conciliari queant.

IV.

In *Mostellaria* condenda exemplum Graecum secutum esse Plautum, quamquam non diserte monemur, multa tamen adsunt vestigia Graeca, quae nos dubitare non sinunt.

V.

Acrostichides, Plauti fabulis praefixas, quae Prisciani esse quibusdam videntur, Plautinae aetati tribuendas vel Plauto ipsi vindicandas censemus.

VI.

Plautus ex se ipso emendari posse videtur.

VII.

Lectio Planti et Terentii ad cognoscendam interiorem Romanorum vitam utilissima.

VIII.

Veterum Mythologiam in historiae antiquae studio minime negligenda.

IX.

Non immerito dicuntur Phoenices antiquissimae historiae Batavi.

X.

In antiqua historia tractanda ratio ethnographica, in recentiore vero ratio synchronica universe praefenda videtur.

XI.

Romanos cum Gracis jam dudum ante bellum Tarentinum commercium habuisse, idque in illorum linguam, artes et instituta non exigui fuisse momenti, jure statui posse arbitramur.

XII.

Gladiatoria apud Romanos humanitati contraria sunt.

XIII.

A Dictatore Romano ad populum nulla provocatio fuit.

XIV.

Haud probanda mihi videtur nonnullorum Criticorum sententia, qui Horatii librum *de Arte poetica* opus indigestum aut perturbatum esse statuunt.

communi miseriarum acervo portionem suam ferre mallent, — expressisse videtur Herodotus VII. 152, ubi scribit: *εἰ πάντες ἄνθρωποι τὰ οἰκίαι κακὰ ἐς μέσον συνενείκιεν, ἀλλάξασθαι βουλόμενοι τοῖσι πλησίοισι, ἐγκύψαντες ἄν ἐς τὰ τῶν πέλας κακὰ, ἀσπασίως ἕκαστου αὐτῶν ἀποφεροίετο ὀπίσω τὰ ἐσ- ενείκαντο.*

XXI.

Nihil fere aut ad honesta quaeque peragenda efficacius, aut ad inhonesta detestanda aptius inveniri potest, eo Pythagoreorum placito, quo praecipiebant:

πάντων δὲ μάλιστα' αἰσχύνεο σαῦτον.

Aur. Carm. vers. 13.

XXII.

Inscriptio templi Delphici: *Γνώσι σεαυτὸν*, prorsus refert philosophiae Socraticae indolem.

XXIII.

In Republica gubernanda boni mores plus momenti, quam bonae obtinent leges.

XXIV.

In adolescentiae institutione laudanda est SOCRATIS ratio, quam commemorat Xenophon, Mem. IV. 3, 1: *τὸ μὲν οὖν λεκτικοῦς καὶ πρακτικοῦς καὶ μηχανικοῦς γίνεσθαι τοὺς συνόντας οὐκ ἔσπευδεν, ἀλλὰ πρότερον τούτων ἦτο χρῆναι σωφροσύνην αὐτοῖς ἐγγενέσθαι.*

XXV.

Non immerito Hemsterhusius statuebat Latinam linguam Graecae sic aptam et nexam esse, ut qui alteram ab altera distrahat ac divellat, animi et corporis discidium inducere videatur. Ruhnkenius in ejus Elog. pag. 13.

XXVI.

Haec Henrici IV, illius Franciae regis, sententia, quam refert ROLLIN, de la manière d'enseigner les Belles Lettres, tom. I, pag. 2: „*La félicité des roiaumes et des peuples, et surtout d'un Etat chrétien, dépend de la bonne éducation de la jeunesse, où l'on a pour but de cultiver, de polir par l'étude des sciences l'esprit encore brut des jeunes gens; de les disposer ainsi à remplir dignement les différentes places qui leur sont destinées, sans quoi ils seroient inutiles à la République; enfin de leur apprendre le culte religieux et sinècre que Dieu exige d'eux, l'attachement inviolable qu'ils doivent à leurs parens et à leur patrie; le respect et l'obéissance qu'ils sont obligés de rendre aus Princes et aux Magistrats.*” cum ceterarum tum imprimis antiquarum litterarum Doctoribus in erudienda juventute curae esse debet.

